

საქართველოს ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების
ეროვნული სტრატეგია

შინაარსი

1. შესავალი.....	3
2. სიტუაციური ანალიზი და გამოწვევები -----	4
2.1. კანონმდებლობა.....	4
2.1.1. კანონმდებლობის სფეროში არსებული გამოწვევები.....	5
2.2. ნარჩენების მართვის დაგეგმვა.....	5
2.2.1. ნარჩენების მართვის დაგეგმვის სფეროში არსებული გამოწვევები.....	6
2.3. ნარჩენების შეგროვება და ტრანსპორტირება	6
2.3.1 მუნიციპალური ნარჩენები.....	6
2.3.2 სახიფათო ნარჩენები.....	8
2.3.3 სამედიცინო ნარჩენები.....	8
2.3.4 ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენები	8
2.3.5. ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სფეროში არსებული გამოწვევები	8
2.4. ნაგავსაყრელები.....	9
2.4.1. სტიქიური ნაგავსაყრელები.....	10
2.4.2. ნაგავსაყრელების სფეროში არსებული გამოწვევები.....	10
2.5. პრევენცია, ხელახალი გამოყენება, რეციკლირება და აღდგენა.....	10
2.5.1. პრევენციის, ხელახალი გამოყენების, რეციკლირებისა და აღდგენის სფეროში არსებული გამოწვევები.....	11
2.6. ხარჯების ამოღება.....	11
2.6.1. ხარჯების ამოღების სფეროში არსებული გამოწვევები.....	11
2.7. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება (მგვ)	11
2.7.1. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების სპეციფიკური ნარჩენების ნაკადები.....	12
2.7.2. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების სფეროში არსებული გამოწვევები	13
2.8. მონაცემები ნარჩენების შესახებ.....	13
2.8.1. ნარჩენების შესახებ მონაცემების სფეროში არსებული გამოწვევები	13
2.9. მართვის შესაძლებლობები	13
2.9.1. ნარჩენების მართვის შესაძლებლობების სფეროში არსებული გამოწვევები.....	14
2.10. სახიფათო ნარჩენების მართვა	14
2.10.1. სახიფათო ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები	15
2.11. პლასტიკის ნარჩენების მართვა	15
2.11.1 პლასტიკის ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები	15
2.12. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვა	16
2.12.1. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები	16
2.13. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვა.....	16
2.13.1. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები.....	17

3. ნარჩენების მართვის სტრატეგიული მიმართულებები	17
3.1. ნარჩენების იერარქია და მართვის პრინციპები.....	17
3.2 ხედვა, მიზნები და ამოცანები	18
4. სტრატეგიის შედეგები.....	23

1. შესავალი

საქართველოს ნარჩენების მართვის 2016-2030 წლების ეროვნული სტრატეგია (შემდგომ – სტრატეგია) შემუშავებულია ნარჩენების მართვის კოდექსის საფუძველზე, ამავე კოდექსით დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად. სტრატეგიის მიზანია ეროვნულ დონეზე ნარჩენების მართვის პოლიტიკისა და მიზნების 15-წლიანი პერიოდისთვის განსაზღვრა და საქართველოში ნარჩენების მართვის განვითარების პროცესში საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინება – ევროპის ნარჩენების მართვის პოლიტიკის მიზნებსა და ამოცანებთან ეტაპობრივი დაახლოების გზით. სტრატეგიის განხორციელების მიზნით მიიღება ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმა (შემდგომ – სამოქმედო გეგმა).

სტრატეგია მოიცავს 15-წლიან პერიოდს (2016-2030 წწ.), რომელიც შესაძლოა პერიოდულად განახლდეს; სამოქმედო გეგმა კი შემუშავდება საშუალოვადიანი პერიოდისთვის, ყოველ 5 წელიწადში ერთხელ. პირველი სამოქმედო გეგმა მოიცავდა 2016-2020 წლების პერიოდს. სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმას აქვს ერთიანი ფორმატი. სტრატეგიის დანართში მოცემული მიზნებისა და ამოცანების შესრულების მიზნით განსახორციელებელი ღონისძიებები წარმოდგენილია შესაბამის საშუალოვადიან პერიოდებზე გათვლილ სამოქმედო გეგმებში.

სტრატეგიის შემუშავების პროცესში გამოყენებული იყო ე.წ. „ლოგიკური ჩარჩო-მიდგომა“ (Logical Framework Approach – LFA), რომელიც ითვალისწინებს არსებული სიტუაციის შეფასებას და გამოწვევების იდენტიფიცირებას, ასევე შესაბამისი მიზნების განსაზღვრასა და პრობლემების გადაჭრის გზების ჩამოყალიბებას.

თითოეული დასახული მიზნისათვის სტრატეგიაში გაწერილია ამოცანები (შესრულების ვადების მითითებით). თითოეული ამოცანის მისაღწევად საჭიროა შესაბამისი ღონისძიებების განხორციელება, რომლებიც შეადგენენ სამოქმედო გეგმის ძირითად ნაწილს.

ლოგიკური ჩარჩო-მიდგომა შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა:

- ხედვა
- მიზნები (ხედვის შესაბამისად)
- ამოცანები (მიზნების შესაბამისად)
- ღონისძიებები (ამოცანების შესაბამისად)

აღნიშნული მეთოდი საშუალებას იძლევა განისაზღვროს მოკლევადიანი, საშუალოვადიანი და გრძელვადიანი ამოცანები. ღონისძიებები კი აუცილებლად კონკრეტული უნდა იყოს და მითითებული ჰქონდეს შესრულების ვადები.

ლოგიკური ჩარჩო-მიდგომა საშუალებას იძლევა რათა ნარჩენების პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაზე პასუხისმგებელმა უწყებამ – საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მოახდინოს სტრატეგიის/გეგმის განხორციელების მონიტორინგი და მთავრობას ყოველ სამ წელიწადში ერთხელ წარუდგინოს შესაბამისი ანგარიში.

ნარჩენების წარმოშობის წყარო შეიძლება იყოს სამრეწველო, ჯანდაცვის, სასოფლო-სამეურნეო, მომსახურების სექტორები, მოსახლეობა და სხვა. ნარჩენები შეიძლება იყოს სახიფათო ან არასახიფათო. ამასთან, ნარჩენები მახასიათებლების მიხედვით შეიძლება იყოს ინერტული, ბიოდეგრადირებადი და ა.შ. ნარჩენების მართვის კომპლექსურობიდან გამომდინარე, სტრატეგია სახავეს ზოგად მიზნებს ყველა ტიპის ნარჩენისათვის (გარდა რადიოაქტიური ნარჩენებისა და მდგრადი ორგანული დამაბინძურებლებისა) და გარკვეულ აქცენტებს აკეთებს ნარჩენების კონკრეტულ ნაკადებზე.

საერთაშორისო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ ნარჩენების მართვა საკმაოდ რთული პროცესია და მართვის ისეთი სისტემის შექმნა, რომელიც შესაბამისობაში იქნება განვითარებული ქვეყნების ანალოგიურ სისტემებთან, ხანგრძლივი პროცესია. შესაბამისად, წინამდებარე სტრატეგიის მიზანია შექმნას მყარი საფუძველი ქვეყანაში ნარჩენების მართვის სისტემის ეტაპობრივი ჩამოყალიბებისა და განვითარებისთვის, საუკეთესო საერთაშორისო გამოცდილებისა და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური სიტუაციის გათვალისწინებით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, სტრატეგიაში მნიშვნელოვანი ადგილი ეთმობა შესაძლებლობების გაძლიერებას მართვის ყველა დონეზე და ზოგადად – ცნობიერების ამაღლებას. სტრატეგია შემუშავებულია დაინტერესებულ მხარეების აქტიური ჩართულობით.

არსებული გამოწვევები და შესაბამისი მიზნები დაჯგუფებულია შემდეგ მიმართულებებად:

1. კანონმდებლობა
2. ნარჩენების მართვის დაგეგმვა
3. ნარჩენების შეგროვება და ტრანსპორტირება
4. ნაგავსაყრელები
5. პრევენცია, ხელახალი გამოყენება, რეციკლირება და აღდგენა
6. ხარჯების ამოღება
7. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება
8. მონაცემები ნარჩენების შესახებ
9. მართვის შესაძლებლობები
10. სახიფათო ნარჩენების მართვა
11. პლასტიკის ნარჩენების მართვა
12. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვა
13. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვა

2. სიტუაციური ანალიზი და გამოწვევები

საქართველოში არაერთი ღონისძიება განხორციელდა ნარჩენების მართვის სფეროში. ამის მიუხედავად, წლების განმავლობაში დაგროვილი პრობლემების გადასაჭრელად საჭიროა მოხდეს სისტემური მიდგომის დანერგვა და ეფექტიანი ქმედებების განხორციელება.

არსებული მდგომარეობა და გამოწვევები მოკლედ არის აღწერილი ქვემოთ მოცემულ პრიორიტეტულ საკითხებთან მიმართებაში.

2.1. კანონმდებლობა

საქართველოს კანონი „ნარჩენების მართვის კოდექსი“ მიღებულ იქნა 2014 წლის 26 დეკემბერს და ძალაში შევიდა 2015 წლის იანვარში. აღნიშნული კანონის მიღებამდე, ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული საკითხები ნაწილობრივ რეგულირდებოდა რიგი დარგობრივი საკანონმდებლო აქტებით და გარკვეულწილად – საერთაშორისო კონვენციებით. კოდექსი ეფუძნება საქართველო-ევროკავშირის შორის გაფორმებული ასოციირების შესახებ შეთანხმებით გათვალისწინებული დირექტივებისა და რეგულაციების მოთხოვნებს, ასევე საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკას. ნარჩენების

მართვის კოდექსი არეგულირებს ნარჩენების წარმოქმნის პრევენციას და მათ ხელახალ გამოყენებას, ნარჩენების აღდგენის, რეციკლირების და უსაფრთხო განთავსების საკითხებს. მათ შორის ისეთ საკვანძო საკითხებს როგორც არის: მოთხოვნები ნარჩენების კლასიფიკაციის, აღრიცხვის და ანგარიშგების, შეგროვების, ტრანსპორტირების და წინასწარი დამუშავების შესახებ; მუნიციპალური, სამედიცინო და სახიფათო ნარჩენების შესახებ; ნაგავსაყრელის მოწყობის, ოპერირების, დახურვის და შემდგომი მოვლის შესახებ; ინსინერაციის და თანაინსინერაციის შესახებ და სხვა.

ნარჩენების მართვის კოდექსიდან გამომდინარე მიღებულია ოცი კანონქვემდებარე აქტი, მათ შორის მწარმოებლის გაფართოებულ ვალდებულებასთან დაკავშირებით.

საქართველოს ნარჩენების მართვის სფეროში გააჩნია სხვა საერთაშორისო ვალდებულებებიც. კერძოდ, საქართველო არის „სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვასა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ“ ბაზელის და „მდგრადი ორგანული დამბინძურებლების შესახებ“ სტოკჰოლმის კონვენციების მხარე.

ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებულ მიზნებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების ეროვნულ პრიორიტეტებს შორის. კერძოდ, მიზანი 11-ის: „ქალაქებისა და დასახლებების ინკლუზიური, უსაფრთხო და მდგრადი განვითარება“ ამოცანა 11.6 ეხება დიდ ქალაქებში ერთ სულ მოსახლეზე გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირებას, მათ შორის მუნიციპალური და სხვა ნარჩენების მართვის საკითხებისათვის განსაკუთრებული ყურადღების დათმობით. აღნიშნული ამოცანის მისაღწევად ქვეყანამ სრულად უნდა უზრუნველყოს წარმოქმნილი ნარჩენების რეგულარულად შეგროვება, გადამუშავება და განთავსება.

საქართველოს ტერიტორიაზე ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვები რეგულირდება „ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის შესახებ“ კანონით. მიმდინარეობს მუშაობა კანონის პროექტის ახალ რედაქციაზე. ასევე, შემუშავების პროცესშია სამთო-მოპოვებითი და გადამუშავების მრეწველობის ნარჩენების მართვის კანონმდებლობა.

ნარჩენების მართვის კოდექსის დებულებების და საერთაშორისო კონვენციების მოთხოვნების აღსრულება უაღრესად მნიშვნელოვანია და ეს პროცესი გაუმჯობესებას საჭიროებს როგორც ცენტრალურ, ასევე ადგილობრივ დონეზე. მაგალითად, კანონმდებლობით გათვალისწინებული მოთხოვნების მიუხედავად, კვლავ ფუნქციონირებს უკანონო ნაგავსაყრელები, გრძელდება დაცული ტერიტორიებისა და ტურისტული კომპლექსების, ასევე სხვა ტერიტორიების დანაგვიანება, კომპანიები სრულად არ ასრულებენ არსებულ საკანონმდებლო მოთხოვნებს და ა.შ.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ევროკავშირის ნარჩენების მართვის კანონმდებლობასთან შემდგომი ჰარმონიზაცია, მისი ეფექტიანი განხორციელება და აღსრულება გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა ქვეყანაში ნარჩენების მართვის გამართული სისტემის ჩამოყალიბებისათვის.

2.1.1. კანონმდებლობის სფეროში არსებული გამოწვევები

კანონმდებლობის სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- საქართველო-ევროკავშირის შორის გაფორმებული ასოცირების შეთანხმებისა და საერთაშორისო კონვენციების მოთხოვნების ეროვნულ კანონმდებლობაში ასახვის პროცესის გაგრძელების საჭიროება
- ეროვნული საკანონმდებლო და საერთაშორისო მოთხოვნების სრულად აღსრულების საჭიროება

2.2. ნარჩენების მართვის დაგეგმვა

ნარჩენების მართვის კოდექსის მიღებამდე საქართველოში არ იყო ჩამოყალიბებული ნარჩენების მართვის დაგეგმვის სისტემა და არც სამართლებრივი ვალდებულება არსებობდა. ასევე, მუნიციპალიტეტებს და კომპანიებს არ გააჩნდათ ნარჩენების მართვის გეგმები, მხოლოდ გარემოზე ზემოქმედების ნებართვას დაქვემდებარებული საქმიანობის განმახორციელებელ კომპანიებს ევალებოდათ ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება.

ნარჩენების მართვის კოდექსი ითვალისწინებს ქვეყანაში ნარჩენების მართვის დაგეგმვის კომპლექსური სისტემის ჩამოყალიბებას. კოდექსი განსაზღვრავს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ვალდებულებას, შეიმუშაოს 15-წლიანი ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგია, ყოველ 5 წელიწადში ერთხელ 5 წლიანი ნარჩენების მართვის ეროვნული სამოქმედო გეგმა. გარდა ამისა, კოდექსი ადგენს მუნიციპალიტეტების ვალდებულებას, შეიმუშაონ მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმები. ამასთან ერთად, კომპანიები (რომლებიც წარმოქმნიან კანონით დადგენილ ზღვრულ რაოდენობაზე მეტ ნარჩენს) ვალდებული არიან შეიმუშაონ კომპანიის ნარჩენების მართვის გეგმები და განსაზღვრონ კომპანიის გარემოსდაცვითი მმართველი.

ნარჩენების მართვის კოდექსის საფუძველზე 2016 წელს მიღებულ იქნა ნარჩენების მართვის ეროვნულ სტრატეგია (2016-2030) და ნარჩენების მართვის პირველი ხუთწლიანი ეროვნული სამოქმედო გეგმა (2016-2020). ასევე, ყველა მუნიციპალიტეტს შემუშავებული აქვს მუნიციპალური ნარჩენების მართვის ხუთწლიანი სამოქმედო გეგმა, ხოლო კომპანიებს – კომპანიის ნარჩენების მართვის გეგმები. ნარჩენების მართვის მეორე ეროვნული სამოქმედო გეგმას (2022-2026), პირველი ეროვნული სამოქმედო გეგმისგან განსხვავებით დაემატა სახიფათო, პლასტიკის, ბიოდეგრადირებადი და ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებული ღონისძიებები.

2.2.1. ნარჩენების მართვის დაგეგმვის სფეროში არსებული გამოწვევები

ნარჩენების მართვის დაგეგმვის სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- მუნიციპალური ნარჩენების მართვის დაგეგმვის გაუმჯობესების საჭიროება
- მუნიციპალური ნარჩენების მართვის გეგმების განახლების საჭიროება ნარჩენების მართვის ეროვნული სტრატეგიის და ეროვნული სამოქმედო გეგმის შესაბამისად
- კომპანიების ნარჩენების მართვის გეგმების ხარისხობრივი გაუმჯობესების საჭიროება

2.3. ნარჩენების შეგროვება და ტრანსპორტირება

2.3.1. მუნიციპალური ნარჩენები

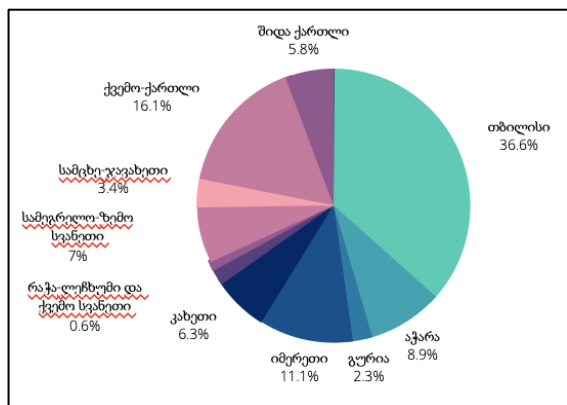
საქართველოში ამ ეტაპზე მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების, რეციკლირებისა და განთავსების სისტემები მოითხოვს მნიშვნელოვან რეფორმებს და საერთაშორისო მოთხოვნებთან და სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანას, რაც საჭიროებს კომპლექსური ღონისძიებების განსაზღვრას და ეტაპობრივ განხორციელებას შესაბამისი დაინტერესებული მხარეების კოორდინაციით და ჩართულობით მნიშვნელოვანი ღონისძიებების განხორციელებას.

2020 და 2021 წლებისათვის ქალაქებსა და სასოფლო დასახლებებში წარმოქმნილი მუნიციპალური ნარჩენების რაოდენობა გამოთვლილი იქნა შეგროვებული და ნაგავსაყრელზე განთავსებული მუნიციპალური ნარჩენების რაოდენობის და მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით ნარჩენების წარმოქმნის ინდექსის გამოყენებით.

გამოთვლების მიხედვით, ნარჩენების წარმოქმნის ინდექსმა 2020 წელს შეადგინა საშუალოდ 0,95კგ/მ/დღეში (კილოგრამი ერთ სულ მოსახლეზე დღეში ტურისტების რაოდენობის გათვალისწინების გარეშე) ქალაქებისთვის და 0,54 კგ/მ/დღეში სასოფლო დასახლებებისათვის. წარმოქმნილი მუნიციპალური ნარჩენების საერთო რაოდენობამ

შეადგინა 1,061,007 ტონა, აქედან 760,942 წარმოიქმნა ქალაქებში, ხოლო 300,065 ტონა სოფლად.

2021 წელს წარმოქმნილი მთლიანი მუნიციპალური ნარჩენები შეადგენდა 1,104,952 ტონას, ქალაქებში – 768,257 ტონა, ხოლო სოფლად – 336,695 ტონა.

დიაგრამა 2. მუნიციპალური ნარჩენები რეგიონების მიხედვით

წარმოქმნილი ნარჩენების ნაკადების ტიპური შემადგენლობისა და მათში სხვადასხვა კომპონენტის წილის დასადგენად ჩატარებული ნარჩენების შემადგენლობის ანალიზი აჩვენებს, რომ მუნიციპალური ნარჩენების შემადგენლობაში შედის ორგანული ნარჩენები (54.7%), პლასტიკის ნარჩენები (13.8%), ქაღალდი და მუყაო (10.6%), ტექსტილი (4.1%), მშენებლობისა და ნგრევის შედეგად მიღებული ნარჩენი (2.5%), მინა (2.3%), მეტალი (1.4%) და სხვა ნარჩენები (11%)¹.

როგორც სქემიდან ჩანს ორგანული და რეციკლირების პოტენციალის მქონე ნარჩენები დიდი რაოდენობითაა წარმოდგენილი ნარჩენების შემადგენლობაში, რაც საფუძველს წარმოადგენს რეციკლირებისა და აღდგენის იმ პროცესების სქემის შესამუშავებლად, რომელიც უნდა დაინერგოს დაგეგმვის ხუთწლიანი პერიოდის განმავლობაში.

საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობის, ტურიზმის განვითარების პროგნოზზე და სპეციფიკური ნარჩენების მოსალოდნელ რაოდენობაზე დაყრდნობით, სხვადასხვა კვლევების ფარგლებში დასახლებული ტერიტორიებისთვის გამოთვლილია ნარჩენების წარმოქმნისა და შეგროვების პროგნოზი 2030 წლამდე პერიოდისათვის. რაც სავარაუდოდ ყოველწლიურად 0.6%-1,2%-ით გაიზრდება.

ნარჩენების მართვის კოდექსის თანახმად, მუნიციპალური, მათ შორის საყოფაცხოვრებო ნარჩენების შეგროვება და ტრანსპორტირება მუნიციპალიტეტის პასუხისმგებლობაა.

დღეისათვის საქართველოში არ არსებობს მუნიციპალური ნარჩენების წყაროსთან სეპარირების ჩამოყალიბებული სისტემები. მუნიციპალური ნარჩენების მართვის არსებული სისტემა მოიცავს ნარჩენების შეგროვებას და ნაგავსაყრელზე განთავსებას. მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების და მოსახლეობისათვის მომსახურების მიწოდების დაფარვის საერთო მაჩვენებელი არსებული მონაცემებით შეადგენს 88.89%, აქედან 97.56% ქალაქებში და 63.56% სოფლის დასახლებებში.

მუნიციპალური ნარჩენების შესაგროვებლად ძირითადად გამოიყენება ლითონის ან პლასტიკის – 1,100 ლ. მოცულობის კონტეინერები და ურნები. ცალკეულ სასოფლო დასახლებებში კონტეინერები არ არის განთავსებული. ასეთი ტერიტორიების მომსახურება უმეტესად ხდება შეტყობინების („ზარის სისტემის“) მეშვეობით. ნარჩენების შეგროვება ქალაქებში დღეში ერთხელ ან ორჯერ, ხოლო სოფლად კვირაში ორჯერ ან სამჯერ ხდება, ტურისტულ ზონებში უფრო ხშირად სეზონის შესაბამისად.

ნარჩენების შეგროვების მომსახურებას, უმეტესწილად, საჯარო ოპერატორების (სახელმწიფო, მუნიციპალიტეტები) მიერ დაფუძნებული კერძო სამართლის სამეწარმეო და არასამეწარმეო იურიდიული პირები ახორციელებენ. ქვეყანაში აღინიშნება კერძო სექტორის

¹ საბაზისო ანგარიში. ტექნიკური დახმარება ნარჩენების მართვის სისტემების გაუმჯობესებისთვის საქართველოში (Europe Aid/138609/DH/SER/GE)

გარკვეული ჩართულობა ნარჩენების მართვის სფეროში, მაგრამ საჯარო-კერძო პარტნიორობის (Public-Private Partnership) პოლიტიკა ნათლად გამოკვეთილი არ არის.

მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებასა და ნაგავსაყრელებამდე ტრანსპორტირებაზე და ქუჩების დასუფთავებაზე თავიანთ ადმინისტრაციულ საზღვრებში პასუხისმგებელი არიან მუნიციპალიტეტები. ნარჩენების შეგროვების არსებული სიტუაციის ანალიზით გამოიკვეთა, რომ ამჟამად მუნიციპალიტეტებში არსებული აღჭურვილობის ნაწილი (ნაგავშიდი სატვირთო მანქანები, კონტეინერები და ურნები) მოძველებული ან დაზიანებულია.

მიუხედავად იმისა, რომ ნარჩენების მართვის ეროვნული პოლიტიკის თანახმად პრიორიტეტი ენიჭება ნარჩენების პრევენციას და რეციკლირებას, დღესდღეობით ქვეყნის მასშტაბით შეგროვებული მუნიციპალური ნარჩენები ძირითადად ნაგავსაყრელებზე განთავსდება.

რამდენიმე მუნიციპალიტეტში – თბილისში, ქუთაისში და მარნეულში ხორციელდება ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შეგროვება/დამუშავება.

2.3.2. სახიფათო ნარჩენები

ქვეყანაში არ ხდება მუნიციპალური სახიფათო ნარჩენების სეპარირებული შეგროვება და აღნიშნული ნარჩენები სხვა მუნიციპალურ ნარჩენებთან ერთად ხვდება არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელზე, რაც საფრთხეს უქმნის გარემოს და ადამიანის ჯანმრთელობას.

სახიფათო ნარჩენების შეგროვება ინდუსტრიული და კომერციული ობიექტებიდან ორგანიზებულია და ხორციელდება უფლებამოსილი კერძო კომპანიების მიერ. ნარჩენების ტრანსპორტირება ხორციელდება დამუშავების ან დროებითი განთავსების ობიექტებზე.

სახიფათო ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით (შეგროვება, ტრანსპორტირება, დროებითი დასაწყობება) საქმიანობის რეგისტრაცია მიღებული აქვს 50 კომპანიას, ხოლო გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება ნარჩენების დამუშავების საქმიანობაზე მიღებული აქვს 45 კომპანიას.

2.3.3. სამედიცინო ნარჩენები

სამედიცინო ნარჩენების მართვის პასუხისმგებლობა საკუთარ ტერიტორიაზე ეკისრებათ სამედიცინო დაწესებულებებს, რომლებიც ხელშეკრულებას აფორმებენ სამედიცინო ნარჩენების მართვის ოპერატორებთან; რეგულირება და კონტროლი ხორციელდება საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს მიერ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან ერთად. მიუხედავად გატარებული ღონისძიებებისა სამედიცინო ნარჩენების გარკვეული ნაწილი, შესაძლებელია, ყოველგვარი წინასწარი დამუშავების გარეშე კვლავ ხვდებოდეს ნაგავსაყრელებზე.

2.3.4. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენები

საქართველოში ყოველწლიურად წარმოიქმნება 2 მილიონ ტონაზე მეტი ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის შედეგად წარმოქმნილი ნარჩენები.

ინერტული ნარჩენების გადამამუშავებელი ინდუსტრიის მცირე მასშტაბი და ბიზნესის ნაკლები ინტერესი განაპირობებს სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების ხშირ შემთხვევაში უკონტროლო განთავსებას. ნარჩენების ნაწილი გამოიყენება მუნიციპალიტეტის მიერ ამოვსებითი ღონისძიებებისთვის. შესაბამისად კვლავ გამოწვევას წარმოადგენს ქვეყანაში ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების სისტემის შექმნა.

2.3.5. ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სფეროში არსებული გამოწვევები

ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების მომსახურებით ქვეყნის მთელი ტერიტორიის დაფარვის საჭიროება
- ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების საშუალებების განახლების საჭიროება
- მუნიციპალური ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების საჭიროება
- საჯარო - კერძო პარტნიორობის პოლიტიკის ჩამოყალიბების საჭიროება

2.4. ნაგავსაყრელები

საქართველოში აღრიცხულია 61 ნაგავსაყრელი (54 მყარი ნარჩენების კომპანიის მართვის ქვეშე და 5 ნაგავსაყრელი აჭარის ა/რ მუნიციპალიტეტებში, 1 თბილისში და BP-ის 1 კერძო ნაგავსაყრელი). საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანიის მიერ დაიხურა 24 ნაგავსაყრელი მაღალი გარემოსდაცვითი რისკების გამო, ხოლო 30 ნაგავსაყრელზე განხორციელდა შესაბამისობაში მოყვანის ღონისძიებები და გარდამავალ პერიოდში აგრძელებენ ფუნქციონირებას. ნაგავსაყრელზე ხორციელდება ნარჩენების დაპრესვა და რეგულარული გადაფარვა თიხოვანი გრუნტის საიზოლაციო ფენით, მოწყობილია მისასვლელი გზა, შემოღობილი და დაცულია საკონტროლო პუნქტებით.

თუმცა, ეს ნაგავსაყრელები სრულად ვერ აკმაყოფილებენ არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელის მოთხოვნებს (არ არის უზრუნველყოფილი სრული ჰერმეტიზაცია, არ გააჩნიათ დამცავი ფენები, გეომემბრანა, სადრენაჟო სისტემები და არ ხდება ნაჟური წყლების სათანადოდ გაწმენდა ეფექტური ტექნოლოგიის მეშვეობით). ამ ნაგავსაყრელებზე ნარჩენების განთავსება ხდება სეპარირების გარეშე.

მიმდინარეობს მუშაობა 6 რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტის (ნაგავსაყრელი) (*სამეგრელო-ზემო სვანეთი; იმერეთი, რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი; კახეთი; ქვემო ქართლი; სამცხე-ჯავახეთი; შიდა ქართლი და მცხეთა – თიანეთი*) და შესაბამისი გადამტვირთი სადგურების მოსაწყობად. ჩატარებულია ან მიმდინარეობს რეგიონების მიხედვით ტექნიკურ ეკონომიკური კვლევები და გარემოზე ზემოქმედების შეფასების დოკუმენტების მომზადება.

მიუხედავად იმისა, რომ ქ. თბილისის ნაგავსაყრელი მოწყობილია საერთაშორისო სტანდარტების მიხედვით და ნაგავსაყრელზე დამონტაჟებულია ბიოგაზის შემკრები მილები, წარმოქმნილი ბიოგაზი იფრქვევა ატმოსფერულ ჰაერში დამუშავების გარეშე. შესაბამისად, თბილისის ნაგავსაყრელზე მიმდინარეობს გაზის ექსტრაქციის სისტემის მოწყობის, ნაგავსაყრელზე დაგროვილი ნაჟური წყლების შემკრები აუზისა და გამწმენდი ნაგებობის მშენებლობა/განახლების ღონისძიებები.

მიმდინარეობს აჭარის მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების ახალი არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელის პოლიგონის მშენებლობა რომელიც სრულად აკმაყოფილებს საერთაშორისო მოთხოვნებს.

არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელების მართვაზე პასუხისმგებელია 3 კომპანია: შპს „საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია“ – ქვეყნის მასშტაბით (გარდა ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის და აჭარის ა/რ ტერიტორიისა), შპს „აჭარის ნარჩენების მართვის კომპანია“ – აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკის ტერიტორიაზე და შპს „თბილსერვის ჯგუფი“ – ქ. თბილისში.“.

მშენებლობის და ნგრევის ნარჩენებისთვის ნაგავსაყრელები არ არსებობს და აღნიშნული ნარჩენების განთავსება ხდება ძირითადად ამოვსების ოპერაციებისათვის რიგ მუნიციპალიტეტებში. ზოგიერთ მუნიციპალურ ნაგავსაყრელს აქვს გამოყოფილი სპეციალური უჯრედი აზბესტის შემცველი ნარჩენების განთავსებისათვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ არ არსებობს სახიფათო ნარჩენების მოქმედი ნაგავსაყრელი, რაც მნიშვნელოვანია ისეთი ნარჩენების განთავსებისათვის, როგორცაა წიდეები, ნაცრები და სხვა მსგავსი ნარჩენები.

2.4.1. სტიქიური ნაგავსაყრელები

ქვეყანაში ჯერ კიდევ არსებობს ე.წ. სტიქიური ნაგავსაყრელები, რომლებიც მნიშვნელოვან გამოწვევას წარმოადგენს. მუნიციპალიტეტები სისტემატურად ახდენენ მსგავსი ნაგავსაყრელების გამოვლენას და დახურვას.

2.4.2. ნაგავსაყრელების სფეროში არსებული გამოწვევები

ნაგავსაყრელების სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- არასახიფათო ნარჩენების საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი ახალი რეგიონული ნაგავსაყრელების მოწყობის და არსებული უნებართვო ნაგავსაყრელების დახურვის საჭიროება
- სტიქიური ნაგავსაყრელების დახურვის საჭიროება
- სახიფათო და ინერტული ნარჩენების ნაგავსაყრელების მოწყობის საჭიროება

2.5. პრევენცია, ხელახალი გამოყენება, რეციკლირება და აღდგენა

საქართველოში ნაკლებად არის განვითარებული ნარჩენების პრევენციის, ხელახალი გამოყენების, რეციკლირებისა და აღდგენის პრაქტიკა.

საქართველოში ხორციელდება სხვადასხვა ტიპის მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვება და რეციკლირება, ძირითადად:

- **ქალაქი** – საქართველოში ქალაქის ნარჩენებისა და მუყაოს გადამუშავება ყველაზე აქტუალურია, საერთაშორისო ბაზარზე გადამუშავებული ქალაქის მაღალი ფასის გამო. შეგროვებული ქალაქის უმეტესი ნაწილი გადის ექსპორტზე. კომპანიები ადგილობრივი ბაზრისთვის ძირითადად აწარმოებენ შესაფუთ მუყაოს და ჰიგიენურ ქალაქს.
- **პლასტიკი** – საქართველოში პლასტიკის ნარჩენების დამუშავებას 25 კომპანია ახორციელებს. მათი ჯამური საპროექტო სიმძლავრე წელიწადში დაახლოებით 184 000 ტონას შეადგენს.
- **მეტალი** – მეტალის ნარჩენები მაღალი ფასის გამო ნაგავსაყრელზე მცირე რაოდენობით განთავსდება. შავი და ფერადი ლითონის შეგროვებასა და დამუშავებას საქართველოში რამდენიმე კომპანია ახორციელებს.
- **მინა** – საქართველოში ყოველწლიურად ხორციელდება დაახლოებით 1000 ტ. მინის ნარჩენის შეგროვება და დამუშავება.

სახიფათო ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით (შეგროვება, ტრანსპორტირება, დროებითი დასაწყობება) საქმიანობის რეგისტრაცია მიღებული აქვს 50 კომპანიას, ხოლო გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება ნარჩენების დამუშავების საქმიანობაზე მიღებული აქვს 45 კომპანიას.

სამედიცინო სახიფათო ნარჩენების დამუშავება ძირითადად ხორციელდება ინსინერაციის გზით ენერჯის აღდგენის გარეშე, ხოლო ზოგიერთი ინდუსტრიული ნარჩენების (ზეთები, აკუმულატორები, ელექტრონული ნარჩენები) დამუშავება ხორციელდება აღდგენის გზით.

2.5.1. პრევენციის, ხელახალი გამოყენების, რეციკლირებისა და აღდგენის სფეროში არსებული გამოწვევები

პრევენციის, ხელახალი გამოყენების, რეციკლირებისა და აღდგენის სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- ნარჩენების პრევენციის მექანიზმების გაძლიერების საჭიროება
- ნარჩენების სეპარირების სისტემის გაუმჯობესების საჭიროება
- ნარჩენების აღდგენის ობიექტების რაოდენობის გაზრდის საჭიროება
- წამახალისებელი მექანიზმების შემოღების საჭიროება

2.6. ხარჯების ამოღება

ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი არის ნარჩენების წარმომქმნელი, რომელიც ვალდებულია „დამბინძურებელი იხდის პრინციპი“-ს შესაბამისად საქმიანობის შედეგად წარმოქმნილი ნარჩენები შეგროვებისა და დამუშავებისათვის გადასცეს შესაბამისი რეგისტრაციის ან გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მქონე კომპანიას. შესაბამისად, სახიფათო ნარჩენების შეგროვება ინდუსტრიული და კომერციული ობიექტებიდან ორგანიზებულია და ხორციელდება უფლებამოსილი კერძო კომპანიების მიერ.

მუნიციპალური ნარჩენების მართვის დაფინანსებაზე პასუხისმგებელი არიან მუნიციპალიტეტები. მუნიციპალიტეტებს დადგენილი აქვთ მოსაკრებელი, რომელიც უნდა გადაიხადოს მოსახლეობამ და შესაბამისმა იურიდიულმა პირებმა. თუმცა, უმეტეს შემთხვევაში დადგენილი გადასახადები და ამოღების მაჩვენებლები დაბალია (ფიზიკური 0,5-2,5 ლარი ერთ სულ მოსახლეზე, იურიდიული პირებიდან წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობის მიხედვით), არ არის დადგენილი ნაგავსაყრელებზე ნარჩენების განთავსების ტარიფები („ჭიშკრის გადასახადი“). შესაბამისად მუნიციპალიტეტები ნარჩენების მართვის სუბსიდირებას ბიუჯეტიდან ახორციელებენ.

საჭიროა მუნიციპალური ნარჩენების მართვის სატარიფო პოლიტიკის შემუშავება და დანერგვა დამბინძურებელი იხდის პრინციპის შესაბამისად და მისი ეტაპობრივი განხორციელება.

2.6.1. ხარჯების ამოღების სფეროში არსებული გამოწვევები

ხარჯების ამოღების სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- ადეკვატური სატარიფო პოლიტიკის შემუშავების საჭიროება
- ხარჯების ამოღების ეფექტიანი მექანიზმის დანერგვის საჭიროება

2.7. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება (მგვ)

ნარჩენების მართვის კოდექსი ითვალისწინებს მწარმოებლის გაფართოებულ ვალდებულებას სპეციფიკურ ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით. კერძოდ, ისეთი პროდუქტის მწარმოებელი, რომელიც შემდგომ სპეციფიკური ნარჩენი ხდება და ამ პროდუქტის ბაზარზე განმთავსებელი, ვალდებულია უზრუნველყოს პროდუქტისგან წარმოქმნილი ნარჩენების სეპარირებული შეგროვება, ტრანსპორტირება, აღდგენა, მათ შორის რეციკლირება და გარემოსთვის უსაფრთხო განთავსება. ნარჩენების მართვის კოდექსის თანახმად მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება ვრცელდება სპეციფიკური ნარჩენების ექვს ნაკადზე.

მგვ მიჩნეულია მთავარ ფინანსურ და სამოქმედო ინსტრუმენტად, რომელიც ხელს უწყობს რესურსდამზოგავი ეკონომიკის განვითარებას და ნარჩენების მართვის ისეთი სქემის

ჩამოყალიბებას, რომელიც შესაბამისობაშია კოდექსით განსაზღვრულ ნარჩენების მართვის იერარქიასთან. ეს მიდგომა მრავალი წლის მანძილზე ფართოდ გამოიყენება განვითარებულ ქვეყნებში და საკმაოდ ეფექტიანია.

2020 წლის მაისში მგვ-სთან დაკავშირებით საქართველოს მთავრობის მიერ მიღებულ იქნა ოთხი ტექნიკური რეგლამენტი: ბატარეებისა და აკუმულატორების ნარჩენების, ნარჩენი ზეთების, ელექტრო და ელექტრონული მოწყობილობების ნარჩენების და საბურავების ნარჩენების მართვის შესახებ. რეციკლირების და აღდგენის მიზნობრივი მაჩვენებლების შესრულება სავალდებულოა 2023 წლიდან.

აღნიშნული ტექნიკური რეგლამენტებით დადგენილია მწარმოებლების, მგვ ორგანიზაციების და პროცესში ჩართული ყველა დაინტერესებული მხარის ვალდებულებები და მოთხოვნები, ასევე თითოეული ნაკადის ნარჩენების შეგროვების, აღდგენისა და რეციკლირების მიზნობრივი მაჩვენებლები.

მისაღებია შეფუთვის ნარჩენების და ხმარებიდან ამოღებული ავტოსატრანსპორტო საშუალებების მართვის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტები.

2.7.1. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების სპეციფიკური ნარჩენების ნაკადები

ბატარეების და აკუმულატორების ნარჩენები – საშუალოდ წელიწადში 550 ტონა პორტატული ბატარეა იყიდება ბაზარზე, ექვივალენტური წლიური რაოდენობა შეიძლება ჩაითვალოს ნარჩენად, რაც მუნიციპალური ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების სქემების არ არსებობის გამო ძირითადად ნაგავსაყრელზე განთავსდება.

საქართველოში ყოველწლიურად წარმოიქმნება 6000 ტონა აკუმულატორის ნარჩენები. დღეისათვის საქართველოში გამოყენებული აკუმულატორები გადამუშავდება ან გადის ექსპორტზე დამუშავებისთვის.

ელექტრო და ელექტრონული ნარჩენები – ჩატარებული კვლევის მონაცემებით საქართველოში ერთ სულ მოსახლეზე წარმოიქმნება 7,8 კგ ელექტრო და ელექტრონული ნარჩენები, რაც წლიურად შეადგენს 29 000 ტონას. ავტორიზებული კომპანიები ახორციელებენ აღნიშნული ნარჩენების შეგროვებას და წინასწარ დამუშავებას, თუმცა ხშირ შემთხვევაში დარღვეულია გარემოსდაცვითი მოთხოვნები.

მსხვილი ელექტრო მოწყობილობები (მაგ., მაცივრები, სარეცხი მანქანები, ტელევიზორები და სხვა) გროვდება უკონტროლოდ კერძო პირების მიერ სხვადასხვა მასალების გამოცალკევებისა და რეალიზაციის მიზნით.

ნარჩენი ზეთები – ნარჩენი ზეთების საშუალო რაოდენობა შეადგენს 20 000 ტონას/წელიწადში. ქვეყანაში ნარჩენი ზეთების გადამუშავების თანამედროვე სისტემების არ არსებობის გამო ძირითადად ხორციელდება ნარჩენი ზეთების ინსენერაცია ან ექსპორტი.

საბურავების ნარჩენები – საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შემოსავლების სამსახურის საბაჟო დეპარტამენტის ოფიციალური მონაცემებით, 2021 წელს საქართველოში განხორციელდა 29 000 ტონა საბურავების იმპორტი. საბურავების ნარჩენების განთავსება ნაგავსაყრელებზე აკრძალულია. გადამუშავების პოტენციური დაბალია, შესაბამისად საბურავების ნარჩენების ნაწილი განთავსდება უკონტროლოდ, ნაწილი დასაწყობდება წარმოქმნის ადგილზე.

შეფუთვის ნარჩენები – ჩატარებული კვლევების შესაბამისად 2020 წელს საქართველოში წარმოებული და იმპორტირებული პლასტიკის მასალების და პროდუქტების წლიურმა რაოდენობამ 180 900 ტონა შეადგინა, საიდანაც 93% (168,300 ტონა) გადაიქცევა ნარჩენებად, საიდანაც 22%-ი არის PET ბოთლები, 44% პოლიეთილენის, პროლიპროპილენის პარკები და ტომრები და 27% სხვა პლასტიკის ნარჩენები, შეფუთვის ნარჩენების წლიური სავარაუდო

რაოდენობა შეადგენს 200 000 ტონას. ნაგავსაყრელებზე მუნიციპალურ შერეულ ნარჩენებთან ერთად განთავსდება 132 000 ტონამდე პლასტიკის ნარჩენები.

ხმარებიდან ამოღებული სატრანსპორტო საშუალებები – ბოლო 5 წლის განმავლობაში საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მომსახურების სააგენტოს მიერ ჩამოწერილ იქნა 59 720 ერთეული სატრანსპორტო საშუალება. ხმარებიდან ამოღებული მანქანების დაშლა/დამუშავება ხორციელდება არაავტორიზებული პირების მიერ შესაბამისი გარემოსდაცვითი მოთხოვნების გარეშე, რაც საფრთხეს უქმნის გარემოს.

2.7.2. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების სფეროში არსებული გამოწვევები

მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- დაინტერესებული მხარეების შესაძლებლობის გაძლიერების საჭიროება
- მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლების საჭიროება
- საუკეთესო პრაქტიკის გაზიარების საჭიროება
- მგვ-ის ეფექტური შესაბამისობის სქემების დანერგვის საჭიროება.

2.8. მონაცემები ნარჩენების შესახებ

ქვეყანაში არ არსებობს წარმოქმნილი, შეგროვებული, ტრანსპორტირებული და დამუშავებული ნარჩენების შესახებ სრული ინფორმაცია, მონაცემთა შეგროვების ეფექტური სისტემა და, შესაბამისად, სრულყოფილი ეროვნული მონაცემთა ბაზა. ჩამოყალიბების პროცესშია სპეციფიკური ნარჩენების წარმოქმნისა და დამუშავების შესახებ სისტემური ანგარიშგების მექანიზმი.

მიმდინარეობს ნარჩენების წარმოქმნისა და დამუშავების შესახებ მონაცემების რეგულარულად მიღებისა და დამუშავების ინტეგრირებული სისტემის დანერგვა.

ნარჩენების ეფექტიანი მართვისა და ამ პროცესის გამჭვირვალობის უზრუნველსაყოფად, უმნიშვნელოვანესია ნარჩენებთან დაკავშირებული მონაცემების არსებობა და ამ მონაცემების საჯაროობა.

2.8.1. ნარჩენების შესახებ მონაცემების სფეროში არსებული გამოწვევები

ნარჩენების შესახებ მონაცემების სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- ნარჩენების მონაცემთა ბაზის გაუმჯობესების საჭიროება
- შეგროვებული, დამუშავებული, ტრანსპორტირებული, განთავსებული ნარჩენების თაობაზე რეგულარული ანგარიშგების გაუმჯობესების საჭიროება
- მონაცემთა შეგროვების, მონაცემთა დამუშავების, ანგარიშგების და მონაცემთა ბაზის მართვის შესაძლებლობების გაძლიერების საჭიროება.

2.9. მართვის შესაძლებლობები

ნარჩენების მართვის სისტემის გასაუმჯობესებლად საჭიროა საჯარო და კერძო სექტორის შესაძლებლობების გაძლიერება.

ნარჩენების მართვის სფეროში ძირითადი დაინტერესებული მხარეების კომპეტენციები განსაზღვრულია ნარჩენების მართვის კოდექსით:

- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო არის სახელმწიფო ორგანო, რომელიც პასუხისმგებელია ნარჩენების მართვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაზე;

- საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტრო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით პასუხისმგებელია ჯანდაცვის სფეროში წარმოქმნილი ნარჩენების მართვასა და კონტროლზე;
- საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით, განსაზღვრავს ნარჩენების ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს;
- საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან თანამშრომლობით, არეგულირებს ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვებს;
- საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს შპს – საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია პასუხისმგებელია არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელების მოწყობა, მართვასა და დახურვაზე, ნარჩენების გადამტვირთი სადგურების მოწყობასა და მართვაზე, გარდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და ქ. თბილისში არსებული ნაგავსაყრელებისა;
- მუნიციპალიტეტები პასუხისმგებელი არიან – ა) მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვებასა და ამ მიზნით მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების სისტემის დანერგვასა და გამართულ ფუნქციონირებაზე; ბ) მუნიციპალური ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების სისტემის ეტაპობრივ დანერგვასა და გამართულ ფუნქციონირებაზე;
- აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის ადმინისტრაციულ საზღვრებში მოქცეულ ტერიტორიებზე არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელების მოწყობა, ოპერირება და დახურვა განეკუთვნება აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის და ქალაქ თბილისის მუნიციპალიტეტის შესაბამისი ორგანოების კომპეტენციას.

კოდექსის განსახორციელებლად და საერთაშორისო შეთანხმებების მოთხოვნების შესასრულებლად, საჭიროა ნარჩენების მართვის სისტემაში ჩართული ყველა პირის, მათ შორის კერძო სექტორის შესაძლებლობათა გაძლიერება და მჭიდრო თანამშრომლობა.

მნიშვნელოვანია საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება. დღეისთვის ნარჩენების მართვის სფეროში საზოგადოების ცნობიერება დაბალია.

2.9.1. ნარჩენების მართვის შესაძლებლობების სფეროში არსებული გამოწვევები

ნარჩენების მართვის შესაძლებლობების სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- შესაბამისი სამინისტროების შესაძლებლობების გაძლიერების საჭიროება
- მუნიციპალიტეტების შესაძლებლობების გაძლიერების საჭიროება
- საზოგადოებისა და ცალკეული მიზნობრივი ჯგუფების ცნობიერების ამაღლების საჭიროება.

2.10. სახიფათო ნარჩენების მართვა

საქართველოში ბოლო ათწლეულების განმავლობაში შეიმჩნევა სახიფათო ნარჩენების წარმოქმნის მზარდი ტენდენცია. სახიფათო ნარჩენების მართვა დაკავშირებულია მაღალ გარემოდაცვით და ჯანმრთელობის რისკებთან. შესაბამისად, საჭიროა სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების თანამედროვე მიდგომებისა და ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობა და მართვის თანამედროვე სისტემების შექმნა. ამ მიზნით მნიშვნელოვანია საერთაშორისო თანამშრომლობა და გამოცდილების გაზიარება.

საქართველოში სახიფათო ნარჩენების მართვა სრულად არ პასუხობს საერთაშორისო მოთხოვნებს. სახიფათო ნარჩენების მართვაზე პასუხისმგებელი არის ნარჩენების წარმომქმნელი, რომელიც ვალდებულია „დამბინძურებელი იხდის პრინციპი“ – შესაბამისად, საქმიანობის შედეგად წარმოქმნილი ნარჩენები შეგროვებისა და დამუშავებისათვის გადასცეს შესაბამისი რეგისტრაციის ან გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მქონე კომპანიას.

სახიფათო ნარჩენების დამუშავება ძირითადად ხორციელდება ინსინერაციის გზით ენერჯის აღდგენის გარეშე, ხოლო ზოგიერთი ინდუსტრიული ნარჩენის (ზეთები, აკუმულატორები, ელექტრონული ნარჩენები) დამუშავება ხორციელდება აღდგენის გზით.

მიუხედავად განხორციელებული ქმედებებისა, ქვეყანაში კვლავ პრობლემას წარმოადგენს ისტორიული სახიფათო ნარჩენები. მათ შორის ამბროლაურის მუნიციპალიტეტში (ურავი) და ლენტეხის მუნიციპალიტეტში (ცანა) არსებული დარიზხანშემცველი ნარჩენები, ასევე მარნეულის მუნიციპალიტეტში (იალლუჯა) არსებული პესტიციდების სამარხი. აღნიშნული განთავსების ობიექტები საფრთხის შემცველია გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის.

უნდა აღინიშნოს, რომ არ არსებობს სახიფათო ნარჩენების მოქმედი ნაგავსაყრელი ისეთი ნარჩენების განთავსებისათვის, როგორცაა წიდეები, ნაცრები და სხვა სახიფათო ნარჩენები.

2.10.1. სახიფათო ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები

სახიფათო ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- ისტორიული სახიფათო ნარჩენების სამარხების მოწყობის საჭიროება
- სახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელის მოწყობის საჭიროება
- სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების შესაძლებლობების გაძლიერების საჭიროება.

2.11. პლასტიკის ნარჩენების მართვა

პლასტიკის ნარჩენებით დაბინძურება დღესდღეობით ერთ-ერთ ყველაზე გლობალურ გარემოსდაცვით გამოწვევას წარმოადგენს. აღნიშნული პრობლემის დასაძლევად საჭიროა კომპლექსური ღონისძიებების გატარება, მათ შორის – პრევენციული პროგრამების შემუშავება და განხორციელება, პლასტიკის ნარჩენების მართვის ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბება, თანამედროვე რეციკლირების ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობა, მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლება და სხვა.

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველო ახორციელებს პლასტიკის შემცირების გარკვეულ ღონისძიებებს ის ჯერ კიდევ მნიშვნელოვან გარემოსდაცვით გამოწვევად რჩება. სეპარირებული შეგროვების სისტემის არარსებობის გამო პლასტიკის ნარჩენების დიდი ნაწილი ნაგავსაყრელებზე განთავსდება ან უკონტროლოდ ხვდება გარემოში (როგორც ხმელეთზე, ასევე ზედაპირულ წყლებში, მათ შორის ზღვაში), რაც საფრთხეს უქმნის გარემოს და ადამიანის ჯანმრთელობას.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროა შეიქმნას პლასტიკის პრევენციისა და წარმოქმნილი ნარჩენების დამუშავების თანამედროვე სისტემები.

2.11.1. პლასტიკის ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები

პლასტიკის ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- პლასტიკის ნარჩენების სეპარირებული შეგროვებისა და დამუშავების სისტემების დანერგვის საჭიროება

- პლასტიკის ნარჩენების პრევენციის ღონისძიებების განხორციელების საჭიროება
- პლასტიკის ნარჩენების მართვაში ჩართული დაინტერესებული მხარეებისთვის შესაძლებლობების გაძლიერების საჭიროება.

2.12. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვა

საქართველოში არ არსებობს ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების ორგანიზებული სისტემა. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენები განთავსდება ნაგავსაყრელებზე და მუნიციპალური ნარჩენების ნახევარზე მეტს შეადგენს. ბიოდეგრადირებად ნარჩენებს მიეკუთვნება სამზარეულოს, ბაღებისა და პარკების, ქაღალდის და სხვა მსგავსი ნარჩენები, რომლებიც ნაგავსაყრელებიდან აირების ემისიების და ნაჟური წყლების წყაროს წარმოადგენს.

ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით ქვეყანას აქვს აღებული ვალდებულება მოამზადოს და განახორციელოს ნაგავსაყრელზე განთავსებული ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შემცირებისკენ მიმართული ღონისძიებები, შეიმუშავოს საკანონმდებლო ინიციატივები და სხვა პრაქტიკული ხასიათის პროგრამები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქვეყანაში ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის სისტემის სრულყოფას.

ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შეგროვება და დამუშავება ნაწილობრივ ხორციელდება ცალკეული ინიციატივების (პროექტების) სახით. კომპოსტირების საწარმოები მოწყობილია ქ. თბილისის, ქ. ქუთაისის და ქ. მარნეულის მუნიციპალიტეტებში, რომელთა სიმძლავრეები მცირეა. საჭიროა ქვეყანაში ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის თანამედროვე სისტემების შექმნა და დანერგვა.

2.12.1. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები

ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- ქვეყანაში ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის თანამედროვე სისტემების შექმნის და დანერგვის საჭიროება
- ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შეგროვების, კომპოსტირების და ენერჯის აღდგენის ტექნოლოგიების დანერგვის საჭიროება
- ქვეყანაში ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მართვის შესაძლებლობების გაძლიერების საჭიროება.

2.13. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვა

საქართველოში აქტიურად მიმდინარეობს მშენებლობის პროცესი და შესაბამისად ყოველწლიურად იზრდება ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მოცულობა.

ქვეყანაში არ არის დანერგილი ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების რეციკლირების პრაქტიკა. ნარჩენების ნაწილი გამოიყენება მუნიციპალიტეტის მიერ ამოვსებითი ღონისძიებებისთვის, გარკვეული ნაწილი მუნიციპალურ ნარჩენებთან შერეული სახით განთავსდება მუნიციპალური ნარჩენების ნაგავსაყრელებზე, რადგან არ არსებობს ინერტული ნარჩენების ნაგავსაყრელები.

ინერტული ნარჩენების გადამამუშავებელი ინდუსტრიის მცირე მასშტაბი და ბიზნესის ნაკლები ინტერესი განაპირობებს სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების ხშირ შემთხვევაში უკონტროლო განთავსებას.

აღსანიშნავია, რომ არ არსებობს ინერტული ნარჩენების მართვის სპეციალური მარეგულირებელი ნორმები და შესაბამისი სახელმძღვანელო დოკუმენტი, რომელიც შესაბამისობაში იქნება ნარჩენების მართვის კოდექსთან და თანამედროვე საუკეთესო პრაქტიკასა და გამოცდილებასთან.

ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების გადამუშავება და ხელმეორედ გამოყენება მნიშვნელოვანია როგორც გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების შემცირების, ასევე ეკონომიკური სარგებლის მიღების თვალსაზრისით.

2.13.1. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევები

ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის სფეროში არსებული გამოწვევებია:

- ქვეყანაში ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების თანამედროვე სისტემების დანერგვის საჭიროება
- სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების უკონტროლო განთავსების აღკვეთის საჭიროება
- ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების გადამამუშავებელი სექტორის შესაძლებლობის გაძლიერების საჭიროება.

3. ნარჩენების მართვის სტრატეგიული მიმართულებები

3.1. ნარჩენების იერარქია და მართვის პრინციპები

სტრატეგია შეესაბამება როგორც ნარჩენების მართვის კოდექსით, ასევე ევროკავშირის ნარჩენების მართვის ჩარჩო-დირექტივით განსაზღვრულ ნარჩენების მართვის იერარქიას, რომელიც მოიცავს:

- ნარჩენების პრევენციას;
- ხელახალი გამოყენებისთვის მომზადებას;
- რეციკლირება ს;
- სხვა სახის აღდგენას, მათ შორის, ენერჯის აღდგენას;
- განთავსებას.

გარდა ამისა, სტრატეგია შესაბამისობაშია ნარჩენების მართვის კოდექსით განსაზღვრულ ნარჩენების მართვის შემდეგ პრინციპებთან:

- „უსაფრთხოების წინასწარი ზომების მიღების პრინციპი“ – მიღებული უნდა იქნეს ზომები გარემოსთვის ნარჩენებით გამოწვეული საფრთხის თავიდან ასაცილებლად, მაშინაც კი, თუ არ არსებობს მეცნიერულად დადასტურებული მონაცემები;
- პრინციპი „დამბინძურებელი იხდის“ – ნარჩენების წარმომქმნელი ან ნარჩენების მფლობელი ვალდებულია გაიღოს ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული ხარჯები;
- „სიახლოვის პრინციპი“ – ნარჩენები უნდა დამუშავდეს ყველაზე ახლოს მდებარე ნარჩენების დამუშავების ობიექტზე, გარემოსდაცვითი და ეკონომიკური ეფექტიანობის გათვალისწინებით;
- „თვითუზრუნველყოფის პრინციპი“ – უნდა ჩამოყალიბდეს და ფუნქციონირებდეს მუნიციპალური ნარჩენების განთავსებისა და აღდგენის ობიექტების ინტეგრირებული და ადეკვატური ქსელი.

სტრატეგია ასევე შესაბამისობაშია ევროკავშირის გარემოს მართვის ძირითად მოთხოვნებთან/მიდგომებთან :

- **მდგრადი განვითარება (ევროკავშირის ქვეყნების გარემოს დაცვის მე-6 სამოქმედო პროგრამა)** – ბუნებრივი რესურსების გამოყენება ისე, რომ არ მოხდეს მათი განადგურება და მომავალ თაობებს არ შეეზღუდოთ მათზე ხელმისაწვდომობა
- **ნარჩენების პრევენციის პრინციპი (დირექტივა 2008/98/EC ნარჩენების შესახებ)** – წარმოქმნილი ნარჩენების რაოდენობის ან სახიფათო თვისებების შემცირება
- **საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგია (დირექტივა 2008/98/EC ნარჩენების შესახებ)** – აღდგენის ან განთავსების ობიექტების მოწყობისას მხედველობაში უნდა იყოს მიღებული საუკეთესო ხელმისაწვდომი ტექნოლოგიები
- **მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება (დირექტივა 2008/98/EC ნარჩენების შესახებ)** – გარკვეული პროდუქციის მწარმოებლები და იმპორტიორები პასუხისმგებელი არიან იმ ნარჩენებზე, რომლებიც წარმოიქმნება პროდუქციის გამოყენების შემდეგ, ისევე როგორც ამ ნარჩენების მართვის ფინანსურ უზრუნველყოფაზე
- **ნარჩენების ინტეგრირებული მართვა (ევროკავშირის ქვეყნების გარემოს დაცვის მე-6 სამოქმედო პროგრამა)** – ნარჩენების ინტეგრირებული მართვა აერთიანებს ნარჩენების მართვის პოლიტიკის ყველა პრინციპს და უზრუნველყოფს სხვადასხვა მეთოდისა და მიდგომის ურთიერთქმედებასა და ოპტიმალურ კომბინირებას, რის შედეგადაც, ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით, იქმნება ეფექტიანი ნარჩენების მართვის სისტემა.

ამასთანავე, სტრატეგია შესაბამისობაშია შემდეგ საერთაშორისო მიდგომებთან:

- **UNECE-ის ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობისა და საზოგადოების მონაწილეობის პრინციპი (ორჰუსის კონვენცია)**
- **UNEP-ის მწვანე ეკონომიკის ინიციატივა** – მწვანე ეკონომიკის დანერგვის ხელშეწყობა, რაც გულისხმობს ეკონომიკური განვითარების ისეთ მოდელს, რომელიც დამყარებულია მდგრად განვითარებასა და გარემოსდაცვით ეკონომიკაზე, უზრუნველყოფს რეალურ, მდგრად ეკონომიკურ განვითარებას გარემოს დეგრადაციის გარეშე. მწვანე ეკონომიკის ერთ-ერთ ძირითად სექტორს წარმოადგენს ნარჩენების მართვა.

3.2 ხედვა, მიზნები და ამოცანები

საქართველოში ნარჩენების მართვის ხედვა შემდეგნაირია – საქართველო ისწრაფვის გახდეს ნარჩენების პრევენციასა და რეციკლირებაზე ორიენტირებული ქვეყანა, რაც მიიღწევა:

- ნარჩენების პრევენციის, ხელახალი გამოყენების, რეციკლირებისა და აღდგენის ღონისძიებების გატარებით
- მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების უზრუნველყოფით საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე
- ნარჩენების წარმოქმნის წყაროსთან სეპარირების დანერგვით
- ხარჯების სრული ამოღების დანერგვით
- მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების დანერგვით
- ინიციატივების განხორციელებით სპეციფიკური ნარჩენების ნაკადებზე საჯარო-კერძო პარტნიორობის ჩამოყალიბებით

- სტრატეგიის მიზნების მისაღწევად საჭირო წამახალისებელი მექანიზმების დანერგვით.

არსებული გამოწვევების შესაბამისად განისაზღვრა სტრატეგიის შემდეგი მიზნები და ამოცანები:

მიზანი 1. ევროკავშირის მოთხოვნებისა და საერთაშორისო კონვენციების შესაბამისი ნარჩენების მართვის კანონმდებლობის შემუშავება, განხორციელება და აღსრულება

- ამოცანა 1.1. სამართლებრივი ბაზის სრულყოფა

მიზანი 2. ნარჩენების მართვის დაგეგმვის სისტემის ჩამოყალიბება ეროვნულ და ადგილობრივ დონეებზე

- ამოცანა 2.1. მუნიციპალური ნარჩენების მართვის დაგეგმვის გაუმჯობესება
- ამოცანა 2.2. კერძო და საჯარო სექტორების თანამშრომლობის ხელშეწყობა

მიზანი 3. ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბება და დანერგვა

- ამოცანა 3.1. მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების სისტემის გაუმჯობესება
- ამოცანა 3.2. ინერტული, მათ შორის სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემის ჩამოყალიბება
- ამოცანა 3.3. სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემის გაუმჯობესება
- ამოცანა 3.4. სამედიცინო ნარჩენების შეგროვებისა და გატანის სისტემის გაუმჯობესება

ნარჩენების შეგროვების მინიმალური ეროვნული მაჩვენებლები		
	2026 წლისთვის	2030 წლისთვის
მუნიციპალური ნარჩენები	95 %	100%
სახიფათო ნარჩენები	85 %	95%

მიზანი 4. არასახიფათო ნარჩენების ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსათვის უსაფრთხო განთავსების უზრუნველყოფა

- ამოცანა 4.1. ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტების (ნაგავსაყრელები) და გადამტვირთავი სადგურების მოწყობა ევროკავშირის მოთხოვნების შესაბამისად და არსებული ნაგავსაყრელების გაუმჯობესება/ოპერირება და ეტაპობრივი დახურვა
- ამოცანა 4.2. არსებული ნაგავსაყრელების დახურვა
- ამოცანა 4.3. სტიქიური ნაგავსაყრელების დახურვა /რემედიაცია და წარმოქმნის პრევენცია

მიზანი 5. ნარჩენების პრევენცია, ხელახალი გამოყენება, რეციკლირება ან/და აღდგენა

- ამოცანა 5.1. პრევენციის პროგრამების შემუშავება
- ამოცანა 5.2. ნარჩენების რეციკლირების და ენერჯის აღდგენის თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობა
- ამოცანა 5.3. ნარჩენების მონიტორინგის შესაძლებლობების გაძლიერება

ნარჩენების რეციკლირების მინიმალური მიზნობრივი მაჩვენებლები
--

	2026 წლისთვის	2030 წლისთვის
ქაღალდი	50 %	80%
მინა	50%	80%
მეტალი	80%	90%
პლასტიკი	50%	80%

მიზანი 6. ნარჩენების მართვის ხარჯების სრული ამოღება „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპის შესაბამისად

- ამოცანა 6.1. თითოეულ მუნიციპალიტეტში ნარჩენების მართვის ხარჯების ამოღების სისტემის გაუმჯობესება

მიზანი 7. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ხელშეწყობა და დანერგვა

- ამოცანა 7.1. მინიმალური მაჩვენებლების მიღწევა სხვადასხვა სპეციფიკური ნარჩენების მართვისათვის:

ბატარების და აკუმულატორების შეგროვება		
კატეგორია/წელი	2026	2030
პორტატული ბატარეა, პორტატული აკუმულატორი (ბაზარზე განთავსებული რაოდენობიდან)	20%	40%
საავტომობილო აკუმულატორი (წარმოქმნილი ნარჩენებიდან)	95%	98%
სამრეწველო ბატარეა ან სამრეწველო აკუმულატორი(წარმოქმნილი ნარჩენებიდან)	95%	98%

ბატარების და აკუმულატორების რეციკლირება		
კატეგორია/წელი	2026	2030
ტყვია-მჟავა ბატარებისა და აკუმულატორების ნარჩენები	65%	65%
ნიკელისა და კადმიუმის ბატარებისა და აკუმულატორების ნარჩენები	75%	75%
სხვა ბატარებისა და აკუმულატორების ნარჩენები	50%	50%

ნარჩენი ელექტრო და ელექტრონული მოწყობილობა (ნეემ):		
<ul style="list-style-type: none"> • სეპარირებული შეგროვება 		
კატეგორია/წელი	2026	2030
თბოგამცვლელი ტექნიკა	45%	57%
ეკრანები, მონიტორები და 100 სმ ² -ზე მეტი ფართობის მქონე ეკრანების შემცველი ტექნიკა	8%	15%
ნათურები	35%	60%
მსხვილი ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე მეტი)	55%	82%
მცირე ზომის ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	8%	18%
მცირე ზომის საინფორმაციო და სატელეკომუნიკაციო მოწყობილობები (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	8%	18%
<ul style="list-style-type: none"> • აღდგენა და რეციკლირება 		

კატეგორია/წელი		2026	2030
თბოგამცველი ტექნიკა	აღდგენა	66%	83%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	65%	76%
ეკრანები, მონიტორები და 100 სმ ² -ზე მეტი ფართობის მქონე ეკრანების შემცველი ტექნიკა	აღდგენა	30%	65%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	25%	60%
ნათურები	აღდგენა	80%	80%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	80%	80%
მსხვილი ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე მეტი)	აღდგენა	72%	82%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	70%	78%
მცირე ზომის ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	აღდგენა	30%	55%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	25%	45%
მცირე ზომის საინფორმაციო და სატელეკომუნიკაციო მოწყობილობები (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	აღდგენა	30%	55%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	25%	45%

ნარჩენი ზეთები		
	2026	2030
აღდგენა	25%	45%
ენერჯის აღდგენა	12%	23%
რეციკლირება პროტექტორის აღდგენა	13%	22%

საბურავები		
	2026	2030
აღდგენა	35%	55%
ენერჯის აღდგენა	18%	27%
რეციკლირება პროტექტორის აღდგენა	17%	28%

შესაფუთი მასალები		
<ul style="list-style-type: none"> დეპოზიტს დაქვემდებარებული 		
	2026	2030
რეციკლირების მაჩვენებლები	80%	91%
პლასტიკი (ბოთლი)	80%	91%
მეტალი (ქილა)	80%	91%

• არადეპოზიტური		
	2026	2030
რეციკლირების მაჩვენებლები	41%	57%
ქაღალდი	51%	69%
პლასტიკი	10%	10%
მინა	48%	66%
მეტალი	31%	46%
ხე	13 %	21%

ხმარებიდან ამოღებული ავტოსატრანსპორტო საშუალებები		
	2026	2030
აღდგენა	80%	88%
რეციკლირება	78%	84%

მიზანი 8. ნარჩენების შესახებ მონაცემებისა და ინფორმაციის მართვის სისტემის ჩამოყალიბება და დანერგვა

- **ამოცანა 8.1.** ნარჩენების შესახებ ინტეგრირებული მონაცემთა ბაზების (მონაცემების შეგროვება, ანგარიშგება და მონაცემთა ბაზა) ჩამოყალიბება

მიზანი 9. ნარჩენების მართვის შესახებ შესაძლებლობების გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლება

- **ამოცანა 9.1.** ნარჩენების მართვაში ჩართული საჯარო უწყებების შესაძლებლობების გაუმჯობესება
- **ამოცანა 9.2.** საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების გაუმჯობესება ნარჩენების მართვის საკითხებზე

მიზანი 10. სახიფათო ნარჩენების მართვის გაუმჯობესება

- **ამოცანა 10.1.** სახიფათო ნარჩენების აღდგენის ობიექტების შექმნისა და გაძლიერების ხელშეწყობა
- **ამოცანა 10.2.** სახიფათო ნარჩენების უსაფრთხო განთავსება
- **ამოცანა 10.3.** სახიფათო ნარჩენებით დაბინძურებული ტერიტორიების რეაბილიტაცია
- **ამოცანა 10.4.** სახიფათო ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით შესაძლებლობების გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლების კამპანიები

მიზანი 11. პლასტიკის ნარჩენების მართვა

- **ამოცანა 11.1.** პლასტიკის ნარჩენების მართვის სისტემის გაუმჯობესება

მიზანი 12. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების სისტემების ჩამოყალიბება და დანერგვა

- **ამოცანა 12.1.** ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების კომპოსტირების პრაქტიკის დანერგვა
- **ამოცანა 12.2.** ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების ენერჯიად გარდაქმნის ხელშეწყობა

მიზანი 13. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის გაუმჯობესება

- **ამოცანა 13.1.** ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის საკანონმდებლო ბაზის და მონიტორინგის გაუმჯობესება
- **ამოცანა 13.2.** ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და რეციკლირების თანამედროვე მიდგომების დანერგვის ხელშეწყობა.

4. სტრატეგიის შედეგები

სტრატეგიის განხორციელება დადებით გავლენას მოახდენს გარემოს დაცვასა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე.

ქვეყანაში ნარჩენების მართვის თანამედროვე მოდელის დანერგვა ხელს შეუწყობს ნარჩენების რესურსად გამოყენებას. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების სწორი მართვა შეამცირებს სათბურის აირების გამოყოფას, რაც საერთაშორისო დონეზე განსაკუთრებული განხილვის საგანია.

ნარჩენების სეპარირება ხელს შეუწყობს რეციკლირების და ცირკულარული ეკონომიკის განვითარებას. სახიფათო და სპეციფიკური ნარჩენების მართვის თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა შეამცირებს გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე მავნე ზემოქმედებას.

ფინანსური მხარე სტრატეგიის განხორციელებისათვის ძალიან მნიშვნელოვანი ასპექტია. ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული მიზნებისა და ამოცანების მიღწევა საკმაოდ ძვირადღირებულია. თუმცა, სარგებელი, რომელიც მიიღება ნარჩენების სწორი მართვით და შესაბამისად, ადამიანის ჯანმრთელობასა და გარემოზე მიყენებული ზიანის თავიდან აცილებით, ასევე, მისი როგორც რესურსად გამოყენების პრაქტიკის დანერგვით, გაცილებით დიდია გრძელვადიან პერსპექტივაში.

სტრატეგია შესაბამისობაშია ევროკავშირის მიდგომებთან, თუმცა ამა თუ იმ ამოცანის გადასაჭრელად, მაგალითად, ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებული ხარჯების სრული ამოდების სისტემის შემუშავების/განხორციელების მისაღწევად, ასევე გასათვალისწინებელია ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა და დროის ფაქტორი.

სტრატეგიის განხორციელების სავარაუდო ხარჯები მოცემულია სამოქმედო გეგმაში.

სტრატეგიის განხორციელება ხელს შეუწყობს: ნარჩენების სეპარირებული შეგროვებას და რესურსად გამოყენებას; ნარჩენების ხელახალი გამოყენების, რეციკლირების და აღდგენის ტექნოლოგიების დანერგვას; ნარჩენების მართვაში ჩართული ოპერატორების საქმიანობის გარემოსდაცვითი მაჩვენებლის გაუმჯობესებას; ნაგავსაყრელებზე განთავსებული ნარჩენების რაოდენობის შემცირებას; ახალი საწარმოებისა და სამუშაო ადგილების შექმნას და ცირკულარული ეკონომიკის განვითარებას.

ნარჩენების მართვის 2022 – 2026 წლების ეროვნული
სამოქმედო გეგმა

მიზანი 1	ევროკავშირის მოთხოვნებისა და საერთაშორისო კონვენციების შესაბამისი ნარჩენების მართვის კანონმდებლობის შემუშავება, განხორციელება და აღსრულება	
ამოცანები	ინდიკატორი	
ამოცანა 1.1	სამართლებრივი ბაზის სრულყოფა	შემუშავებული და წარდგენილი სამართლებრივი აქტები

ამოცანა 1.1. სამართლებრივი აქტების შემუშავება და წარდგენა							
აქტივობა	შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო	
1.1.1. ნარჩენების იმპორტის, ექსპორტისა და ტრანზიტის შესახებ კანონის პროექტის შემუშავება და წარდგენა	2024 I კვარტალი	შემუშავებული და წარდგენილი კანონის პროექტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსთა სამინისტრო	ადმინისტრაციული ხარჯი		
1.1.2. სამთო გადამუშავების ნარჩენების მართვის შესახებ კანონის პროექტის შემუშავება და წარდგენა	2025 IV კვარტალი	შემუშავებული და წარდგენილი კანონის პროექტები	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება	
1.1.3. ცხოველური ნარჩენების მართვის შესახებ ნორმატიული აქტის შემუშავება და წარდგენა	2026 IV კვარტალი	შემუშავებული და წარდგენილი ნორმატიული აქტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		150 000 ევრო	დონორთა დახმარება	

1.1.4	ნარჩენების მართვის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატების პროექტის შემუშავება და წარდგენა	2023 IV კვარტალი	შემუშავებული და წარდგენილი ცვლილებებისა და დამატების პროექტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		ადმინისტრაციული ხარჯი	
1.1.5	შეფუთვის ნარჩენებისა და ხმარებიდან ამოღებული სატრანსპორტო საშუალებების მართვის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტების შემუშავება და წარდგენა	2023 IV კვარტალი	შემუშავებული და წარდგენილი 2 ტექნიკური რეგლამენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	შინაგან საქმეთა სამინისტრო	ადმინისტრაციული ხარჯი	
1.1.6	საკანონმდებლო შესაბამისობის შეფასება და ხარვეზების იდენტიფიცირება საერთაშორისო ხელშეკრულებებთან მიმართებაში და შესაბამისი ცვლილებების პროექტების (მინიმუმ ერთი) შემუშავება და წარდგენა	2026 I კვარტალი	შემუშავებული და წარდგენილი ცვლილებების პროექტები (მინიმუმ ერთი)	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		250 000 ევრო	დონორთა დახმარება

მიზანი 2	ნარჩენების მართვის დაგეგმვის სისტემის ჩამოყალიბება ეროვნულ და ადგილობრივ დონეებზე	
	ამოცანები	ინდიკატორი
ამოცანა 2.1	მუნიციპალური ნარჩენების მართვის დაგეგმვის გაუმჯობესება	განახლებული და დამტკიცებული ნარჩენების მართვის გეგმების რაოდენობა
ამოცანა 2.2	კერძო და საჯარო სექტორების თანამშრომლობის ხელშეწყობა	შექმნილი კერძო და საჯარო სექტორების ეფექტიანი თანამშრომლობის ფორმა

ამოცანა 2.1. მუნიციპალური ნარჩენების მართვის დაგეგმვის გაუმჯობესება							
	აქტივობა	შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
2.1.1.	მუნიციპალიტეტების ნარჩენების მართვის გეგმების განახლება	2024 IV კვარტალი	64 განახლებული და დამტკიცებული	მუნიციპალიტეტები	გარემოს დაცვისა და	დაზუსტდება მუნიციპალი	მუნიციპალიტეტის

			მუნიციპალიტეტების ნარჩენების მართვის გეგმები		სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ტეტის მიერ	ბიუჯეტი
2.1.2	დაცული ტერიტორიებისათვის ნარჩენების მართვის გეგმების შემუშავება	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული ნარჩენების მართვის გეგმები დაცული ტერიტორიისათვის (მინიმუმ 13)	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტო		200 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 2.2. კერძო და საჯარო სექტორების თანამშრომლობის ხელშეწყობა							
2.2.1.	მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების საპილოტე ცენტრის მოწყობა დიდ ქალაქებში	2026 IV კვარტალი	მოწყობილი საპილოტე ცენტრი მინიმუმ ერთ ქალაქში	მუნიციპალიტეტები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	1 500 000 ევრო	დონორთა დახმარება კერძო სექტორი
2.2.2	კერძო და საჯარო თანამშრომლობის გზით მუნიციპალური რეციკლირებადი ნარჩენების სეგრეგაციის ობიექტის/ების მოწყობა	2026 IV კვარტალი	მოწყობილი რეციკლირებადი ნარჩენების სეგრეგაციის მინიმუმ ერთი ობიექტი	ნარჩენების მართვის კომპანიები მუნიციპალიტეტები კერძო სექტორი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	3 000 000 ევრო (ბიუჯეტი დაზუსტება ტექნიკური კვლევის შემდეგ)	დონორთა დახმარება კერძო სექტორი

მიზანი 3	ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების ეფექტიანი სისტემის ჩამოყალიბება და დანერგვა	
	ამოცანები	ინდიკატორი

ამოცანა 3.1	მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების სისტემის გაუმჯობესება	მუნიციპალური ნარჩენები – 95% მუნიციპალური სახიფათო ნარჩენები – 50%
ამოცანა 3.2	ინერტული, მათ შორის სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემის ჩამოყალიბება	ჩამოყალიბებული ინერტული, მათ შორის სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემა
ამოცანა 3.3	სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემის გაუმჯობესება	გაუმჯობესებული ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემა
ამოცანა 3.4	სამედიცინო ნარჩენების შეგროვებისა და გატანის სისტემის გაუმჯობესება	გაუმჯობესებული სამედიცინო ნარჩენების შეგროვებისა და გატანის სისტემა

ამოცანა 3.1. მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების სისტემის გაუმჯობესება							
აქტივობა		შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
3.1.1	მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების გაუმჯობესების მიზნით მუნიციპალიტეტებში არსებული მდგომარეობის შეფასება/კვლევა და საჭიროებების განსაზღვრა	2024 IV კვარტალი	მომზადებული კვლევის ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები	250 000 ევრო	დონორთა დახმარება
3.1.2	მუნიციპალური ნარჩენების სეპარირებული შეგროვების ეტაპობრივი დანერგვა	2026 IV კვარტალი	სეპარირებულია წარმოქმნილი მუნიციპალური ნარჩენების 50 %	მუნიციპალიტეტები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დადგინდება შესაბამისი კვლევის საფუძველზე	დონორთა დახმარება მუნიციპალიტეტები

3.1.3	მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების გაუმჯობესების მიზნით სტანდარტიზირებული კონტეინერებისა და სატრანსპორტო საშუალებებით უზრუნველყოფა (გარდა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისა და თბილისისა)	2026 IV კვარტალი	შემენილი კახეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონების მუნიციპალიტეტებისთვის სხვადასხვა მოცულობის 11,264 კონტეინერები და სხვადასხვა ტიპის 72 სატრანსპორტო საშუალებები	რეგიონალური განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო/საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	მუნიციპალიტეტები	7 100 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD, KfW)
3.1.4	აჭარაში მუნიციპალური ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების გაუმჯობესების მიზნით სტანდარტიზირებული კონტეინერებისა და სატრანსპორტო საშუალებებით უზრუნველყოფა	2025 IV კვარტალი	ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვილი 5 მუნიციპალიტეტი შემენილი სხვადასხვა მოცულობის კონტეინერები და სხვადასხვა ტიპის სატრანსპორტო საშუალებები (სპეციფიკაციები და რაოდენობები დაზუსტდება მიმდინარე კვლევის დასრულების შემდეგ)	აჭარის ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	10 000 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD)
3.1.5	მაღალმთიანი რეგიონის მუნიციპალიტეტ(ებ)ისთვის ნარჩენების შეგროვების ეფექტიანი სისტემის	2026 IV კვარტალი	შემუშავებული შეფასების ანგარიში და განხორციელებული	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	მუნიციპალიტეტები	1 000 000 ევრო	დონორთა დახმარება

	მოდელის შემუშავება და საპილოტე პროექტის განხორციელება		მინიმუმ ერთი საპილოტე პროექტი	სამინისტრო			
ამოცანა 3.2. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემის ჩამოყალიბება							
3.2.1	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების სახელმძღვანელო დოკუმენტის მომზადება	2023 IV კვარტალი	მომზადებული ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		100 000 ევრო	დონორთა დახმარება
3.2.2	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების სექტორის წარმომადგენლებისათვის ტრენინგების ჩატარება	2024 IV კვარტალი	ინერტული ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების საკითხებში მუნიციპალიტეტებისათვის და კერძო სექტორისთვის ჩატარებული მინიმუმ 4 ტრენინგი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 3.3. სახიფათო ნარჩენების შეგროვებისა და ტრანსპორტირების სისტემის გაუმჯობესება							
3.3.1	სახიფათო ნარჩენების შეგროვების და ტრანსპორტირების სექტორის წარმომადგენლებისათვის ტრენინგების ჩატარება	2026 IV კვარტალი	სახიფათო ნარჩენების შეგროვებასა და ტრანსპორტირებაში ჩართული პირებისათვის ჩატარებული მინიმუმ 4 ტრენინგი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სსიპ – სახმელეთო ტრანსპორტის სააგენტო	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება

ამოცანა 3.4. სამედიცინო ნარჩენების შეგროვებისა და გატანის სისტემის გაუმჯობესება							
3.4.1	სამედიცინო ნარჩენების შეგროვების, ტრანსპორტირების, დამუშავების და განთავსების სექტორის წარმომადგენლებისათვის ტრენინგების ჩატარება და მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტის მომზადება	2025 IV კვარტალი	ჩატარებული მინიმუმ 6 ტრენინგი და მომზადებული მინიმუმ 1 მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	კერძო სექტორი საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის	250 000 ევრო	დონორთა დახმარება

მიზანი 4	არასახიფათო ნარჩენების ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსათვის უსაფრთხო განთავსების უზრუნველყოფა	
	ამოცანები	ინდიკატორი
ამოცანა 4.1	ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტების (ნაგავსაყრელები) და გადამტვირთავი სადგურების მოწყობა ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად და არსებული ნაგავსაყრელების გაუმჯობესება/ოპერირება და ეტაპობრივი დახურვა	მოწყობილი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტების (ნაგავსაყრელები) და ნარჩენების გადამტვირთავი სადგურების რაოდენობა დახურული მოქმედი ნაგავსაყრელების რაოდენობა
ამოცანა 4.2	არსებული ნაგავსაყრელების დახურვა	დახურული არსებული ნაგავსაყრელების რაოდენობა
ამოცანა 4.3	სტიქიური ნაგავსაყრელების დახურვა /რემედიაცია და წარმოქმნის პრევენცია	დახურული სტიქიური ნაგავსაყრელების რაოდენობა

ამოცანა 4.1. ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტების (ნაგავსაყრელები) და გადამტვირთავი სადგურების მოწყობა ევროკავშირის სტანდარტების შესაბამისად და არსებული ნაგავსაყრელების გაუმჯობესება/ოპერირება და ეტაპობრივი დახურვა							
აქტივობა	შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო	
4.1.1	ქვემო ქართლის რეგიონში ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტების	2024 II კვარტალი	ქვემო ქართლის რეგიონში მოწყობილი 1 ახალი რეგიონული	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	9 400 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები

	მშენებლობა-აღჭურვა ხუთი მუნიციპალიტეტისათვის (წალკა, დმანისი, თეთრიწყარო, მარნეული, ბოლნისი)		არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტი	სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	სამინისტრო		(EBRD, KfW) სახელმწიფო ბიუჯეტი
4.1.2	ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტის და გადამტვირთი სადგურების მშენებლობა-აღჭურვა კახეთის რეგიონში და ოთხი არსებული ნაგავსაყრელის დახურვა (თელავი, საგარეჯო, დედოფლისწყარო და ლაგოდეხი)	2025 IV კვარტალი	კახეთის რეგიონში მოწყობილი 1 ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტი და 3 ნარჩენების გადამტვირთი სადგური, დახურული 4 არსებული ნაგავსაყრელი	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	28 300 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD, KfW) სახელმწიფო ბიუჯეტი
4.1.3	ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტის, გადამტვირთი სადგურების მშენებლობა-აღჭურვა და არსებული ნაგავსაყრელების დახურვა სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში (ზუგდიდი, ფოთი)	2024 IV კვარტალი	სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში მოწყობილი 1 ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტი და 3 ნარჩენების გადამტვირთი სადგური დახურული 2 არსებული ნაგავსაყრელი	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		
4.1.4	ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტის და გადამტვირთი სადგურის მშენებლობა-აღჭურვა იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის	2025 IV კვარტალი	იმერეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონებში მოწყობილი ახალი რეგიონული	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	27 600 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD, KfW) სახელმწიფო

	რეგიონებისთვის და ქუთაისის არსებული ნაგავსაყრელის („ნიკეა“) დახურვა		არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტი და 6 გადამტვირთი სადგურები დახურული ქუთაისის არსებული ნაგავსაყრელი („ნიკეა“)	კომპანია			ბიუჯეტი
4.1.5	ტექნიკურ-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი შეფასება სამცხე-ჯავახეთის, მცხეთა-მთიანეთისა და შიდა ქართლის რეგიონებში ახალი არასახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტის და გადამტვირთი სადგურების მშენებლობის მიზნით	2023 წლის II კვარტალი	შემუშავებული ტექნიკურ-ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი შეფასების დოკუმენტი	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	800 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD, KfW)
4.1.6	ახალი რეგიონული არასახიფათო ნარჩენების 2 განთავსების ობიექტის და 5 ნარჩენების გადამტვირთი სადგურის მშენებლობა-აღჭურვა და არსებული 9 ნაგავსაყრელის დახურვა სამცხე-ჯავახეთის, მცხეთა-მთიანეთისა და შიდა ქართლის რეგიონებისთვის	2026 IV კვარტალი	შემუშავებული არასახიფათო ნარჩენების 2 განთავსების ობიექტის, 5 ნარჩენების გადამტვირთი სადგურის მშენებლობის და 9 ნაგავსაყრელის დახურვის პროექტები	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	კვლევის საფუძველზე მოხდება ბიუჯეტის განსაზღვრა და შესაბამისი ფინანსური რესურსების მობილიზება დონორებისგან	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD, KfW) სახელმწიფო ბიუჯეტი
4.1.7	ახალი არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელის მშენებლობა აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისათვის	2022 IV კვარტალი	აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკაში მოწყობილი ახალი	აჭარის ა/რ მთავრობა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	4 500 000 ლარი 7 000 000 ევრო	აჭარის ა/რ მთავრობა საერთაშორისო

			არასახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელი		სამინისტრო		ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD)
4.1.8	თბილისის ნაგავსაყრელზე ბიოგაზის შეგროვების/გადამუშავების სისტემისა და სახიფათო ნარჩენების დროებითი შენახვის ობიექტის მოწყობა	2023 IV კვარტალი	თბილისის ნაგავსაყრელზე მოწყობილი ბიოგაზის შეგროვების/გადამუშავე- ბის სისტემა სახიფათო ნარჩენების მოწყობილი დროებითი შენახვის 1 ობიექტი	თბილისის მუნიციპალიტეტის მერია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	8 600 000 ლარი	თბილისის მუნიციპალიტეტი
ამოცანა 4.2. არსებული ნაგავსაყრელების დახურვა							
4.2.1	იმერეთისა და რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონებში მოქმედი ნაგავსაყრელების (სამტრედია, ტყიბული, თერჯოლა, საჩხერე, ონი, ამბროლაური, ცაგერი) ეტაპობრივი დახურვა	2026 IV კვარტალი	იმერეთისა და რაჭა- ლეჩხუმის რეგიონებში დახურული 7 ნაგავსაყრელი	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	4 000 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი
4.2.2	ქვემო ქართლის რეგიონში მოქმედი ნაგავსაყრელების (მარნეული, ბოლნისი) ეტაპობრივი დახურვა და ბოლნისში გადამტვირთი სადგურის მოწყობა	2024 IV კვარტალი	ქვემო ქართლის რეგიონში დახურული 2 ნაგავსაყრელი ბოლნისში მოწყობილი 1 გადამტვირთი სადგური	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2 500 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი
4.2.3	წნორის არსებული ნაგავსაყრელის დახურვა	2022 IV კვარტალი	დახურული წნორის არსებული ნაგავსაყრელი	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	350 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი

				სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	სამინისტრო		
4.2.4	ქალაქ რუსთავის ნაგავსაყრელის დახურვა	2023 IV კვარტალი	დახურული ქალაქ რუსთავის ნაგავსაყრელი	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	5 000 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი
4.2.5	გურიის რეგიონის არსებული ნაგავსაყრელების (ჩოხატაური და ოზურგეთი) დახურვა და ჩოხატაურში ნარჩენების გადამტვირთავი სადგურის მოწყობა	2024 II კვარტალი	გურიის რეგიონში დახურული 2 არსებული ნაგავსაყრელი ჩოხატაურში მოწყობილი ნარჩენების გადამტვირთი 1 სადგური	რეგიონული განვითარების და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2 500 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი
4.2.6	ქ. ბათუმის და ქ. ქობულეთის არსებული ნაგავსაყრელების დახურვა	2023 IV კვარტალი	ქ. ბათუმის და ქ. ქობულეთის დახურული 2 არსებული ნაგავსაყრელი	აჭარის ა/რ მთავრობა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	1 000 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები
ამოცანა 4.3. სტიქიური ნაგავსაყრელების დახურვა/რემედიაცია და წარმოქმნის პრევენცია							
4.3.1	სტიქიური ნაგავსაყრელების ინვენტარიზაცია და მათი დახურვა/რემედიაცია	2026 IV კვარტალი	ჩატარებული ინვენტარიზაციის ანგარიში და დახურული სტიქიური ნაგავსაყრელები	მუნიციპალიტეტები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	დადგინდება შესაბამისი კვლევის საფუძველზე	ადგილობრივი ბიუჯეტი დონორთა დახმარება

მიზანი 5	ნარჩენების პრევენცია, ხელახალი გამოყენება, რეციკლირება ან/და აღდგენა	
ამოცანები		ინდიკატორი
ამოცანა 5.1	პრევენციის პროგრამების შემუშავება	შემუშავებულია მინიმუმ ერთი ნარჩენების პრევენციის პროგრამა
ამოცანა 5.2	ნარჩენების რეციკლირების და ენერჯის აღდგენის თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობა	გაზრდილი ნარჩენების გადამუშავების მაჩვენებელი
		გაზრდილი ნარჩენებისგან ენერჯის აღდგენის მაჩვენებლები 2022 წელთან შედარებით
		ენერჯის აღდგენის გაუმჯობესებული ინფრასტრუქტურა

ამოცანა 5.1. პრევენციის პროგრამების შემუშავება							
აქტივობა		შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
5.1.1	ნარჩენების პრევენციისა და ხელახალი გამოყენების შეფასება, შესაბამისი პროგრამის შემუშავება	2026 IV კვარტალი	შემუშავებული შეფასების მინიმუმ ერთი პროგრამა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		250 000 ევრო	დონორთა დახმარება
5.1.2	სახელმწიფო შესყიდვებსა და ტენდერებში ნარჩენების მართვის კანონმდებლობის მოთხოვნების განხორციელების შეფასება და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული კვლევის ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსთა სამინისტრო	100 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 5.2. ნარჩენების რეციკლირების და ენერჯის აღდგენის თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობა							
5.2.1	ნარჩენებისგან ენერჯის აღდგენის ტექნოლოგიების დანერგვის საჭიროებების შეფასება	2026 IV კვარტალი	მომზადებული კვლევის ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	200 000 ევრო	დონორთა დახმარება

5.2.2	ნარჩენების მართვაში ცირკულარული ეკონომიკის მიდგომების დანერგვის ხელშეწყობა, საჭიროებების შეფასება, შესაბამისი პროგრამის შემუშავება და საპილოტე პროექტების განხორციელება	2026 IV კვარტალი	მომზადებული შეფასების ანგარიში და განხორციელებული მინიმუმ ერთი საპილოტე პროექტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	კერძო სექტორი	250 000 ევრო (კვლევისთვის) პილოტირების ბიუჯეტი დადგინდება შესაბამისი კვლევის შემდეგ	დონორთა დახმარება
-------	---	------------------	---	---	---------------	---	-------------------

მიზანი 6	ნარჩენების მართვის ხარჯების სრული ამოღება „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპის შესაბამისად	
	ამოცანები	ინდიკატორი
ამოცანა 6.1	მუნიციპალიტეტებში ნარჩენების მართვის ხარჯების ამოღების სისტემის გაუმჯობესება	ნარჩენების მართვის ხარჯების ამოღების მაჩვენებლის გაზრდა

ამოცანა 6.1. მუნიციპალიტეტებში ნარჩენების მართვის ხარჯების ამოღების სისტემის გაუმჯობესება							
აქტივობა	შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო	
6.1.1	მუნიციპალიტეტებში ნარჩენების მართვის სატარიფო სისტემის შეფასება, რეკომენდაციების შემუშავება და განხორციელება	2025 IV კვარტალი	შემუშავებული კვლევის ანგარიში სატარიფო სისტემების შესახებ და დანერგილი საფასურის ამოღების სისტემა	ფინანსთა სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
6.1.2	ნაგავსაყრელების ოპერატორების მიერ ნაგავსაყრელებზე ნარჩენების განთავსების საფასურის (ჭიშკრის გადასახადი) განსაზღვრა და მისი ეტაპობრივი დანერგვა	2026 IV კვარტალი	განსაზღვრული ნარჩენების განთავსების საფასურის (ჭიშკრის გადასახადი) გადახდის მოქმედი სისტემა ნაგავსაყრელებზე	საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია შპს „თბილსერვის“	ფინანსთა სამინისტრო ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო მუნიციპალიტეტები	100 000 ევრო	დონორთა დახმარება

				ჯგუფი“ აჭარის ა.რ. მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		
--	--	--	--	--	---	--	--

მიზანი 7	მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების ხელშეწყობა და დანერგვა						
	ამოცანები				ინდიკატორი		
ამოცანა 7.1	მინიმალური მაჩვენებლების მიღწევა სხვადასხვა სპეციფიკური ნარჩენების მართვისათვის:				მიღწეული პროცენტული მაჩვენებელი თითოეული ნაკადის მიხედვით		
	ბატარების და აკუმულატორების შეგროვება						
	კატეგორია/წელი	2023	2024	2025	2026		
	პორტატული ბატარეა, პორტატული აკუმულატორი (ბაზარზე განთავსებული რაოდენობიდან)	5%	10%	15%	20%		
	საავტომობილო აკუმულატორი (წარმოქმნილი ნარჩენებიდან)	80%	90%	95%	95%		
	სამრეწველო ბატარეა ან სამრეწველო აკუმულატორი (წარმოქმნილი ნარჩენებიდან)	80%	90%	95%	95%		
	ბატარების და აკუმულატორების რეციკლირება						
	კატეგორია/წელი	2023	2024	2025	2026		
	ტყვია-მჟავა ბატარებისა და აკუმულატორების ნარჩენები	50%	65%	65%	65%		

ნიკელისა და კადმიუმის ბატარეებისა და აკუმულატორების ნარჩენები	60%	75%	75%	75%
სხვა ბატარეებისა და აკუმულატორების ნარჩენები	50%	50%	50%	50%

ნარჩენი ელექტრო და ელექტრონული მოწყობილობა (ნემ):				
<ul style="list-style-type: none"> სეპარირებული შეგროვება 				

კატეგორია/წელი	2023	2024	2025	2026
თბოგამცველი ტექნიკა	20%	25%	30%	45%
ეკრანები, მონიტორები და 100 სმ ² -ზე მეტი ფართობის მქონე ეკრანების შემცველი ტექნიკა	5%	6%	7%	8%
ნათურები	20%	25%	30%	35%
მსხვილი ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე მეტი)	25%	30%	40%	55%
მცირე ზომის ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	5%	6%	7%	8%
მცირე ზომის საინფორმაციო და სატელეკომუნიკაციო მოწყობილობები (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	5%	6%	7%	8%

<ul style="list-style-type: none"> აღდგენა და რეციკლირება 				
--	--	--	--	--

კატეგორია/წელი		2023	2024	2025	2026
თბოგამცველი ტექნიკა	აღდგენა	51%	56%	61%	66%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	50%	55%	60%	65%
ეკრანები, მონიტორები და	აღდგენა	12%	20%	25%	30%

100 სმ ² -ზე მეტი ფართობის მქონე ეკრანების შემცველი ტექნიკა	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	10%	15%	20%	25%
ნათურები	აღდგენა	80%	80%	80%	80%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	80%	80%	80%	80%
მსხვილი ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე მეტი)	აღდგენა	58%	62%	67%	72%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	55%	60%	65%	70%
მცირე ზომის ტექნიკა (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	აღდგენა	15%	20%	25%	30%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	10%	15%	20%	25%
მცირე ზომის საინფორმაციო და სატელეკომუნიკაციო მოწყობილობები (გარე ზომა 50 სმ-ზე ნაკლები)	აღდგენა	15%	20%	25%	30%
	ხელახალი გამოყენება და რეციკლირება	10%	15%	20%	25%

ნარჩენი ზეთები				
	2023	2024	2025	2026
აღდგენა	15%	18%	23%	25%
ენერჯის აღდგენა	7%	9%	10%	12%
რეციკლირება პროტექტორის აღდგენა	8%	9%	10%	13%

საბურავები				
	2023	2024	2025	2026
აღდგენა	20%	25%	30%	35%
ენერჯის აღდგენა	10%	12%	15%	18%
რეციკლირება პროტექტორის აღდგენა	10%	13%	15%	17%

შესაფუთი მასალები:			
<ul style="list-style-type: none"> დეპოზიტს დაქვემდებარებული 			
კატეგორია/წელი	2024	2025	2026
რეციკლირების მაჩვენებლები	73%	77%	80%
პლასტიკი (ბოთლი)	73%	77%	80%
მეტალი (ქილა)	73%	77%	80%
<ul style="list-style-type: none"> არადეპოზიტური 			
კატეგორია/წელი	2024	2025	2026
რეციკლირების მაჩვენებლები	21%	31%	41%
ქალაქი	37%	43%	51%
პლასტიკი	6%	8%	9%
მინა	23%	35%	48%
მეტალი	14%	23%	31%
ხე	8%	10%	13%

	ხმარებიდან ამოღებული სატრანსპორტო საშუალებები			
		2024	2025	2026
	აღდგენა	74%	76%	80%
	რეციკლირება	74%	76%	78%

ამოცანა 7.1. მინიმალური მაჩვენებლების მიღწევა სხვადასხვა სპეციფიკური ნარჩენების მართვისათვის							
აქტივობა		შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
7.1.1	მწარმოებელთა გაფართოებული ვალდებულების ორგანიზაციების ავტორიზაცია და შესაძლებლობების გაძლიერება	2023 IV კვარტალი	ავტორიზებული მინიმუმ მგვ-ს 3 ორგანიზაცია. ჩატარებული 4 ტრენინგი მინიმუმ ოთხი ნაკადისთვის. განხორციელებული მინიმუმ 1 სასწავლო ტური	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		300 000 ევრო	დონორთა დახმარება
7.1.2	მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტების შემუშავება	2023 IV კვარტალი	შემუშავებული მინიმუმ 4 მგვ-ს მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		150 000 ევრო	დონორთა დახმარება

	ნარჩენების თითოეული ნაკადისთვის						
7.1.3	მუნიციპალიტეტების შესაძლებლობების გაძლიერება მგვ-ს საკითხებში	2026 IV კვარტალი	შესაძლებლობების გაძლიერების ფარგლებში ჩატარებული მინიმუმ 4 ტრენინგი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		250 000 ევრო	დონორთა დახმარება
7.1.4	მგვ დაქვემდებარებული ნარჩენების გადამამუშავებელი კომპანიების შესაძლებლობების გაძლიერება	2026 IV კვარტალი	შესაძლებლობების გაძლიერების ფარგლებში ჩატარებული მინიმუმ 4 ტრენინგი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
7.1.5	მწარმოებლის გაფართოებულ ვალდებულებების საკითხებთან დაკავშირებით მოსახლეობის ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების განხორციელება	2026 IV კვარტალი	განხორციელებული ცნობიერების ასამაღლებელი კამპანიის სულ მცირე 200 მონაწილისათვის (მათ შორის, თვითმმართველობების წარმომადგენლები)	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		300 000 ევრო	დონორთა დახმარება
7.1.6	მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულებების ორგანიზაციების მონიტორინგის მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტის შემუშავება	2026 IV კვარტალი	შემუშავებული მონიტორინგის მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		100 000 ევრო	დონორთა დახმარება

მიზანი 8	ნარჩენების შესახებ მონაცემებისა და ინფორმაციის მართვის სისტემის ჩამოყალიბება და დანერგვა	
	ამოცანები	ინდიკატორი
ამოცანა 8.1	ნარჩენების შესახებ ინტეგრირებული მონაცემთა ბაზების (მონაცემების შეგროვება, ანგარიშგება და მონაცემთა ბაზა) ჩამოყალიბება	დანერგილია ელექტრონული სისტემა

ამოცანა 8.1. ნარჩენების შესახებ ინტეგრირებული მონაცემთა ბაზების (მონაცემების შეგროვება, ანგარიშგება და მონაცემთა ბაზა) ჩამოყალიბება							
აქტივობა		შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
8.1.1	ნარჩენების შესახებ ინტეგრირებული ელექტრონული მონაცემთა ბაზის შექმნა	2025 IV კვარტალი	შექმნილია ნარჩენების მართვის ინტეგრირებული მონაცემთა ბაზა	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		250 000 ევრო	დონორთა დახმარება
8.1.2	ნარჩენების შესახებ მონაცემთა შეგროვებისა და ანგარიშგების მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტის შემუშავება	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული მონაცემთა შეგროვებისა და ანგარიშგების მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო დოკუმენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		100 000 ევრო	დონორთა დახმარება

მიზანი 9	ნარჩენების მართვის შესახებ შესაძლებლობების გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლება	
	ამოცანები	ინდიკატორი
ამოცანა 9.1	ნარჩენების მართვაში ჩართული საჯარო უწყებების შესაძლებლობების გაუმჯობესება	გადამზადებული პერსონალის რაოდენობა მინიმუმ 200
ამოცანა 9.2	საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების გაუმჯობესება ნარჩენების მართვის საკითხებზე	ცნობიერება აუმაღლდათ მინიმუმ 500 მონაწილეს
ამოცანა 9.3	ნარჩენების მონიტორინგის შესაძლებლობების გაძლიერება	გაუმჯობესებული სახიფათო ნარჩენების მონიტორინგის სისტემა

ამოცანა 9.1. ნარჩენების მართვაში ჩართული სამინისტროების და მუნიციპალიტეტების შესაძლებლობების გაუმჯობესება						
აქტივობა	შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო

9.1.1	ნარჩენების მართვის სექტორში ჩართული მხარეების ინსტიტუციური გაძლიერების საჭიროებათა ანალიზი	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული ნარჩენების მართვის სექტორში ჩართული მხარეების ინსტიტუციური გაძლიერების საჭიროებათა ანალიზის ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
9.1.2	ნარჩენების მართვის სფეროში ჩართული სამინისტროების შესაძლებლობების გაძლიერება	2026 IV კვარტალი	ჩატარებული მინიმუმ 6 ტრენინგი განხორციელებული მინიმუმ 2 სასწავლო ტური	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		300 000 ევრო	დონორთა დახმარება
9.1.3	ნარჩენების მართვის სფეროში მუნიციპალიტეტების შესაძლებლობების გაძლიერება	2026 IV კვარტალი	ჩატარებული მინიმუმ 6 ტრენინგი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		200 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 9.2. საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების გაუმჯობესება ნარჩენების მართვის საკითხებზე							
9.2.1	ნარჩენების მართვის სფეროში საზოგადოებისა და ცალკეული მიზნობრივი ჯგუფების ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების განხორციელება	2026 IV კვარტალი	ჩატარებულია მინიმუმ 10 ღონისძიება	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		300 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 9.3. ნარჩენების მონიტორინგის შესაძლებლობების გაძლიერება							
9.3.1	ნარჩენების ანალიზისა და კვლევის ლაბორატორიის მოწყობა	2026 IV კვარტალი	მოწყობილი ნარჩენების კვლევის 1 ლაბორატორია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		1 000 000 ევრო	დონორთა დახმარება
9.3.2	ნარჩენების კონტროლისა და ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი	2024 IV კვარტალი	გადამზადებული მინიმუმ 50 პირი	გარემოს დაცვისა და სოფლის		200 000 ევრო	დონორთა დახმარება

	პირების ტრენინგი			მეურნეობის სამინისტრო			
--	------------------	--	--	--------------------------	--	--	--

მიზანი 10		სახიფათო ნარჩენების მართვის გაუმჯობესება	
ამოცანები		ინდიკატორი	
ამოცანა 10.1	სახიფათო ნარჩენების აღდგენის ობიექტების შექმნისა და გაძლიერების ხელშეწყობა	გაუმჯობესებული სახიფათო ნარჩენების აღდგენის ობიექტები	
ამოცანა 10.2	სახიფათო ნარჩენების უსაფრთხო განთავსება	მოწყობილი სახიფათო ნარჩენების განთავსების ობიექტის/ობიექტების რაოდენობა	
ამოცანა 10.3	სახიფათო ნარჩენებით დაბინძურებული ტერიტორიების რეაბილიტაცია	შემუშავებული რეაბილიტაციის პროექტები	
ამოცანა 10.4	სახიფათო ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით შესაძლებლობების გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლების კამპანიები	გაზრდილი კვალიფიციური პერსონალის რაოდენობა შესაძლებლობების გაძლიერების ფარგლებში ჩატარებული მინიმუმ 4 ტრენინგი განხორციელებული ცნობიერების ამაღლების მინიმუმ 5 კამპანია	

ამოცანა 10.1. სახიფათო ნარჩენების აღდგენის ობიექტების შექმნისა და გაძლიერების ხელშეწყობა							
აქტივობა		შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
10.1.1	სახიფათო ნარჩენების ინსინერაციის სექტორის წარმომადგენლების შესაძლებლობების გაძლიერება	2024 IV კვარტალი	ჩატარებული მინიმუმ 2 ტრენინგი შემუშავებული ენერჯის აღდგენის ტექნოლოგიის სახელმძღვანელო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	კერძო სექტორი	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება

			დოკუმენტი				
10.1.2	ინსინერაციის ობიექტზე ენერჯის აღდგენის ტექნოლოგიის დაწერვის პილოტირება	2026 IV კვარტალი	დაწერილი ენერჯის აღდგენის ტექნოლოგია მინიმუმ ერთ ობიექტზე	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	კერძო სექტორი	1 000 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 10.2. სახიფათო ნარჩენების უსაფრთხო განთავსება							
10.2.1	საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი სახიფათო ნარჩენების ნაგავსაყრელის/ნაგავსაყრელების მოწყობა	2026 IV კვარტალი	მოწყობილი საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი სახიფათო ნარჩენების მინიმუმ ერთი ნაგავსაყრელი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		30 000 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD)
10.2.2	ლენტეხის მუნიციპალიტეტში (ცანა) არსებული/ისტორიული დარიშხანშემცველი ნარჩენების სამარხის მოწყობა	2026 IV კვარტალი	მოწყობილი დარიშხან-შემცველი ნარჩენების მინიმუმ 1 სამარხი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ლენტეხის მუნიციპალიტეტი	7 500 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი
10.2.3	ამბროლაურის მუნიციპალიტეტში (ურავი) არსებული/ისტორიული დარიშხანშემცველი ნარჩენების სამარხის რეაბილიტაცია	2026 IV კვარტალი	რეაბილიტირებული დარიშხანშემცველი ნარჩენების სულ მცირე სამი სამარხი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ამბროლაურის მუნიციპალიტეტი	1 800 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი
10.2.4	მარნეულის მუნიციპალიტეტში (იალლუჯა) არსებული ვადაგასული პესტიციდების სამარხის რეაბილიტაცია	2026 IV კვარტალი	რეაბილიტირებული ვადაგასული პესტიციდების სამარხი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მარნეულის მუნიციპალიტეტი	9 000 000 ლარი	სახელმწიფო ბიუჯეტი
ამოცანა 10.3. სახიფათო ნარჩენებით დაბინძურებული ტერიტორიების რეაბილიტაცია							

10.3.1	ისტორიული სახიფათო ნარჩენებით დაბინძურებული ტერიტორიების ინვენტარიზაცია და რეკულტივაციის პროექტების შემუშავება	2026 IV კვარტალი	შემუშავებული ინვენტარიზაციის ანგარიში და რეკულტივაციის პროექტი მინიმუმ 1 ობიექტისთვის	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები კერძო სექტორი	350 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 10.4. სახიფათო ნარჩენების მართვასთან დაკავშირებით შესაძლებლობების გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლების კამპანიები							
10.4.1	ტრენინგების ჩატარება სახიფათო ნარჩენების ტრანსპორტირების გადაზიდვების საკითხებთან დაკავშირებით საჯარო და კერძო სექტორის წარმომადგენლებისათვის	2026 IV კვარტალი	ჩატარებული მინიმუმ 5 ტრენინგი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ფინანსთა სამინისტრო კერძო სექტორი	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
10.4.2	აზბესტის ნარჩენების მართვის შეფასება და შესაბამისი რეკომენდაციების მომზადება	2025 IV კვარტალი	შემუშავებული ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		150 000 ევრო	დონორთა დახმარება

მიზანი 11	პლასტიკის ნარჩენების მართვა	
	ამოცანები	ინდიკატორი
ამოცანა 11.1	პლასტიკის ნარჩენების მართვის სისტემის გაუმჯობესება	შემცირებული პლასტიკის ნარჩენების რაოდენობა

ამოცანა 11.1. პლასტიკის ნარჩენების მართვის სისტემის გაუმჯობესება						
აქტივობა	შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
11.1.1	პლასტიკის ნარჩენების ნაკადების შეფასება და შესაბამისი	2025 IV კვარტალი	შემუშავებული შეფასების ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	მუნიციპალიტეტები კერძო სექტორი	150 000 ევრო დონორთა დახმარება

	რეკომენდაციების შემუშავება			სამინისტრო			
11.1.2	პლასტიკის ნარჩენების მართვაში ჩართული დაინტერესებული მხარეებისთვის ტრენინგების და ცნობიერების ამაღლების ღონისძიებების ჩატარება	2026 IV კვარტალი	ჩატარებული მინიმუმ 5 ტრენინგი და ცნობიერების ამაღლების კამპანიის ღონისძიებები სულ მცირე 300 მონაწილისათვის	გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები მგვ ორგანიზაციები კერძო სექტორი	250 000 ევრო	დონორთა დახმარება
11.1.3	ერთჯერადი პლასტიკის პროდუქტების გამოყენების ბაზრის შეფასება, ალტერნატივების ანალიზი და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული კვლევის ანგარიში	გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები კერძო სექტორი	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
11.1.4	ერთჯერადი გამოყენების პლასტიკის პროდუქტების პრევენციის შესახებ ნორმატიული აქტის შემუშავება	2025 IV კვარტალი	შემუშავებული 1 ნორმატიული აქტი	გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		100 000 ევრო	დონორთა დახმარება
11.1.5	მდინარეთა აუზებისა და ზღვის დანაგვიანების შეფასება და შესაბამისი რეკომენდაციების მომზადება	2026 IV კვარტალი	შემუშავებული შეფასების ანგარიში	გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სსიპ – საზღვაო ტრანსპორტის სააგენტო მუნიციპალიტეტები	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება

მიზანი 12	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შეგროვებისა და დამუშავების სისტემების შექმნა და დანერგვა	
	ამოცანები	ინდიკატორი
ამოცანა 12.1	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების კომპოსტირების პრაქტიკის დანერგვა	ნაგავსაყრელზე განთავსებული ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შემცირებული რაოდენობა

ამოცანა 12.2	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების ენერგიად გარდაქმნის ხელშეწყობა	ენერგიად გარდაქმნის მიზნით დამუშავებული ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების რაოდენობა
--------------	--	---

ამოცანა 12.1. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების კომპოსტირების პრაქტიკის დანერგვა

აქტივობა	შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
12.1.1	ეროვნულ დონეზე ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების წარმოქმნის, შეგროვებისა და კომპოსტირების არსებული სიტუაციის შეფასება და საჭიროებების განსაზღვრა	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული კვლევის ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები	350 000 ევრო დონორთა დახმარება
12.1.2	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შეგროვების და კომპოსტირების სადემონსტრაციო პროექტების განხორციელება	2026 IV კვარტალი	განხორციელებული ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების კომპოსტირების სულ მცირე 1 საპილოტე პროექტი შერჩეულ მუნიციპალიტეტში	მუნიციპალიტეტები	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	2 500 000 ევრო დონორთა დახმარება
12.1.3	ფერმერულ მეურნეობებში კომპოსტირების საპილოტე პროექტის განხორციელება	2026 IV კვარტალი	განხორციელებული სულ მცირე ერთი საპილოტე პროექტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები	400 000 ევრო დონორთა დახმარება

12.1.4	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების შესაძლებლობის გაძლიერება კერძო და საჯარო სექტორისათვის	2024 IV კვარტალი	განხორციელებული სულ მცირე 3 ტრენინგი შემუშავებული სახელმძღვანელო დოკუმენტი სულ მცირე 1 სასწავლო ტური	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები კერძო სექტორი	300 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 12.2. ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების ენერგიად გარდაქმნის ხელშეწყობა							
12.2.1	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების ენერგიად გარდაქმნისთვის საჭიროებების შეფასება	2025 IV კვარტალი	შემუშავებული ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების ენერგიად გარდაქმნისთვის საჭიროებების შეფასების ანგარიში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები	200 000 ევრო	დონორთა დახმარება
12.2.2	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების მექანიკური ბიოლოგიური დამუშავების (MBT) წინასწარი ტექნიკურ-ეკონომიკური კვლევა	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული კვლევის ანგარიში სულ მცირე ერთი რეგიონისთვის	რეგიონალური განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტრო/საქართველოს მყარი ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	200 000 ევრო	დონორთა დახმარება
12.2.3	MBT-ნარჩენების მექანიკურ-ბიოლოგიური დაბუშავების ობიექტის მშენებლობა	2025 IV კვარტალი	მოწყობილი MBT-ნარჩენების მექანიკურ-ბიოლოგიური დაბუშავების ობიექტი	აჭარის ნარჩენების მართვის კომპანია	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	20 000 000 ევრო	საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტები (EBRD)
12.2.4	ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების ენერგიად გარდაქმნის ცნობიერების	2024 IV კვარტალი	განხორციელებული ბიოდეგრადირებადი ნარჩენების ენერგიად	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები	200 000 ევრო	დონორთა დახმარება

	ამაღლები კამპანიის განხორციელება		გარდაქმნის სულ მცირე 3 ცნობიერების ამაღლების კამპანია				
--	----------------------------------	--	---	--	--	--	--

მიზანი 13	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის გაუმჯობესება						
	ამოცანები					ინდიკატორი	
ამოცანა 13.1	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა და მონიტორინგის შესაძლებლობების გაძლიერება					გაუმჯობესებული ინერტული ნარჩენების მართვის საკანონმდებლო ბაზა და კანონდარსრულების სისტემა სისტემა	
ამოცანა 13.2	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და რეციკლირების თანამედროვე მიდგომების დანერგვის ხელშეწყობა					ინერტული ნარჩენებით გარემოს დაბინძურების შემცირება	

ამოცანა 13.1. ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მართვის საკანონმდებლო ბაზის და მონიტორინგის გაუმჯობესება							
აქტივობა		შესრულების ვადა	აქტივობის შედეგის ინდიკატორი	პასუხისმგებელი უწყება	პარტნიორი უწყება	ბიუჯეტი	დაფინანსების წყარო
13.1.1	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების არსებული სიტუაციის შეფასება და შესაბამისი ნორმატიული აქტები/აქტების შემუშავება	2023 IV კვარტალი	შემუშავებული შეფასების ანგარიში და მინიმუმ 1 ნორმატიული აქტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო		200 000 ევრო	დონორთა დახმარება
13.1.2	სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების კონტროლის და მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით ტრენინგების ჩატარება	2026 I კვარტალი	საზედამხედველო ორგანოებისთვის ჩატარებული მინიმუმ ერთი ტრენინგი თითოეულ რეგიონში	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	მუნიციპალიტეტები	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
ამოცანა 13.2 ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების შეგროვებისა და რეციკლირების თანამედროვე მიდგომების დანერგვის ხელშეწყობა							
13.2.1	ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების	2024 IV კვარტალი	შემუშავებული და განხორციელებული	ეკონომიკისა და მდგრადი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის	თანხა დაზუსტდება	დონორთა დახმარება „აწარმოე“

	გადამამუშავებელი სექტორის შესაძლებლობის გაძლიერება, შესაბამისი პროგრამების შემუშავება და განხორციელება („აწარმოე საქართველოში“ ფარგლებში)		მინიმუმ 1 პროგრამა	განვითარების სამინისტროს სსიპ – აწარმოე საქართველოში	სამინისტრო კერძო სექტორი	შეფასების შემდეგ	საქართველოში“ პროგრამა
13.2.2	სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების რეციკლირების ფინანსურ-ეკონომიკური მექანიზმების შემუშავება (მწვანე ეკონომიკის პრინციპის გათვალისწინებით)	2024 IV კვარტალი	მომზადებული შესაბამისი შეფასების დოკუმენტი	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო ფინანსთა სამინისტრო კერძო სექტორი სამეცნიერო სექტორი	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება
13.2.3	ბეტონის წარმოებაში ინერტული, სამშენებლო და ნგრევის ნარჩენების მეორად ნედლეულად გამოყენების ხელშეწყობის მიზნით ახალი სტანდარტის შემუშავება და დანერგვა ევროპული გამოცდილების გათვალისწინებით	2025 IV კვარტალი	შემუშავებული სტანდარტები	ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტრო	გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო კერძო სექტორი	150 000 ევრო	დონორთა დახმარება

